

Cărți primite la redacție

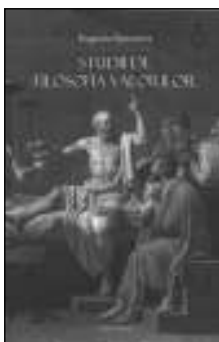
- Lazăr Popescu, *Apocalipsa după Alexianu*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.
- Lazăr Popescu, *Eșecul cartofilor cruzi (vol. I - Falsul paradis, vol. II - Cravata roșie, vol. III - Renumele trandafirului)*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.
- Lazăr Popescu, *Șansa și restul*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.
- Lazăr Popescu, *Cosmos în silabe*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.
- Mihai Pascaru, *Sentițe*, Cluj-Napoca: Dacia XXI, 2013.
- Gerardo Vacana, *L'orto - Grădina* (traducere Doina Oprîță), Cluj-Napoca: Limes, 2013.
- Liana Mânzat, *Visul*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.
- Paul Tumanian, *Visul văduvei*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.
- Adriana Teodorescu, *Aproape memorie*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.
- Elena Emilian, *Patrie, sufletul meu*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.
- Viorica Răduță, *Mama întrebă dacă stai până seara*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.

- Mihai Dragolea, *Proces de creponare cu păianjeni, zmeură și ceață*, roman, Pitești: Paralela 45, 2013.

- Alexander Baumgarten, *Vinătorul cu o singură săgeată*, Oradea: Ratio et Revelatio, 2013.

- Eugeniu Sperantia, *Studii de filosofia valorilor*, ed. Codruța Cuceu, Cluj-Napoca: Mega, 2013.

- Jacqueline Jeannel, *Ma Roumanie/România mea*, Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2012.

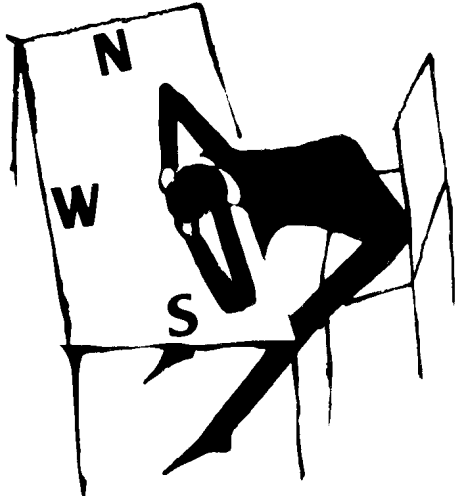

CORIN BRAGA, academician

CORIN BRAGA, echinoxist, decanul Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”, autorul mai multor romane și volume de studii scrise în română și în franceză, a devenit la începutul toamnei academician. Nu la noi, ci în Argentina. Imagine de la ceremonia în cadrul căreia Marcelo Urbano Salerno, președintele Academiei argentine, îi conferă lui Corin Braga titlul de membru corespondent în Academia Nacional de Ciencias de Buenos Aires.

APOSTROF-ul vă urează Crăciun fericit și La mulți ani!

SPRE MIJLOCUL anilor 1960, instanțele politico-ideologice de la București lăsau impresia că și-au schimbat poziția inflexibilă față de literatura occidentală. Maniheismul din deceniul precedent părea depășit, iar politica de traduceri sugera că cenzura acceptă publicarea unor prozatori de diverse orientări.

Dar despărțirea de metoda de creație specifică erei staliniste a fost dificilă; încă erau înfierate tendințele moderniste, obiectiviste și – chiar la momentul 1963-1964 – puterea nu dădea semn că renunță la „apărarea fermă a principiilor realismului socialist”. Această realitate se vedește într-o informare din 4 aprilie 1964 a Secției Știință și artă a Comitetului Central al Partidului Comunist, care reflecta în principal evenimentele derulate la plenara lărgită a comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din 26-28 martie. Din informare rezultă că obiectivismul și critica larg umanistă rămânau dușmani:

activitatea de combatere a ideologiei burgheze, critica manifestărilor de obiectivism și apolitism au stat în centrul discuției organizate la sfârșitul anului trecut [1963 – n.n.] de conducerea Direcției de Propagandă și Cultură a CC al PCR cu conducerea revistelor literare, artistice, științifice. În ceea ce privește literatura, au fost relevate unele realizări incontestabile, dar și o anumită inconsecvență și lipsă de continuitate în combaterea ideologiei burgheze. Sunt încă puține la număr sintezele critice ample, capabile să analizeze documentat și profund fenomenul artistic occidental și să demonstreze convingător, cu întreaga finețe a analizei marxiste, superioritatea ideologiei noastre. Mai apar încă atitudini obiectiviste, care privesc un autor sau o carte din literatura occidentală de pe pozițiile unei critici larg umaniste, democratice și nu de pe pozițiile umanismului socialist [subl. n.]. Delimitarea partinică, chiar în fața fenomenelor pe care le privim cu simpatie pentru că marchează o căutare pozitivă în cadrul umanismului burghez este insuficient accentuată. Conducerilor publicațiilor literare li s-a indicat să se preocupe în mod mai sistematic și nuanțat de problemele literaturii occidentale, să manifeste mai multă intransigență ideologică în selectarea și publicarea materialelor, să acorde o atenție sporită sarcinilor care le revin pe acest plan în educația comunistă [subl. n.], consecvent științifică a maselor de cititori. (Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond CC al PCR – Secția Propagandă și Agitație, dosar nr. 2/1964, f. 61-62)

Insistența asupra educației comuniste avea să se diminueze mai ales din anii 1965-1966, iar această surdină pe care partidul unic și-a impus-o a fost poate un element central în

Anii 1960

A. E. BACONSKY și depolitizarea treptată a literaturii

Cristian Vasile

propagarea și menținerea pentru câțiva ani a „liberalizării” culturale limitate. De fapt, chiar și în anii de maximă relaxare cultural-ideologică, elita conducătoare a PCR a susținut mereu funcția „educativă” a artei, numai că nu a insistat asupra obligativității ei, ci doar și-a exprimat – câteodată răstit – o preferință. Momentul decembrie 1967 nu a însemnat doar o concentrare a puterii în mâinile lui N. Ceaușescu, ci și înființarea *Comisiei ideologice* în cadrul CC al PCR. Întemeierea comisiei a fost anunțată și justificată chiar de Ceaușescu la 6 decembrie 1967 în raportul prezentat cu ocazia Plenarei CC al PCR:

pentru îmbunătățirea îndrumării unitare a întregii activități ideologice din țara noastră, pentru atragerea în această muncă a activiștilor de partid și de stat, care lucrează în frontul ideologic, a oamenilor de știință și artă, pentru asigurarea unor dezbateri profunde a problemelor teoretice, filozofice, culturale și artistice în vederea înfloririi continue a culturii noastre socialiste, la CC al PCR se va crea o comisie ideologică. Ea va avea sarcina să elaboreze studii și propuneri pentru conducerea partidului. (*Scântea*, anul xxxvii, nr. 7546, joi, 7 decembrie 1967, p. 6)

Acest organ politic avea și menirea de a monitoriza respectarea funcției „educative” de către scriitori și alte categorii de intelectuali. Deci „Tezele din iulie” nu apar din senin.

Dar să revenim la ultima parte a informării din 4 aprilie 1964 a Secției CC; documentul ne oferă date semnificative atât despre cum erau percepuți anumiți scriitori (în cazul de față: Georgeta Horodincă și A. E. Baconsky), cât și despre limitele pe care Comitetul Central al partidului, prin secția sa ideologică, era dispus să le admită: „plenara lărgită a comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor consacrată dezbaterilor problemelor literaturii din țările occidentale se înscrie pe linia indicațiilor cuprinse în cuvântarea rostită de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la conferința organizației de partid București”. În cadrul plenarei au fost expuse mai multe referate, menite să constituie puncte de plecare pentru discuții și dovedind „un interes accentuat pentru contextul social-politic al fenomenului literar, pentru implicațiile sale ideologice”. Dacă „referatul despre proză (prezentat de Georgeta Horodincă, redactor-șef adjunct la revista *Secolul xx*) a făcut o trecere în revistă a principalelor curente și personalități din Occident”, referatul despre poezie prezentat de A. E. Baconsky „a manifestat în schimb anumite tendințe obiectiviste, combătute pe drept cuvânt de către vorbitori. În acest sens a fost subliniat faptul că în exemplificările tovarășului A. E. Baconsky sunt alăturați mecanic poeți de orientări diferite sau opu-

se, fiind ignorați cu desăvârșire unii autori comuniști ([Louis] Aragon, [Pablo] Neruda ș.a.)” (ANIC, fond CC al PCR – Secția Propagandă și Agitație, dosar nr. 2/1964, f. 62-63). Secția ideologică nu avea obiecții față de prezentarea celui alt referent – N. Tertulian – despre dramaturgie.

Era ceva mai mult decât o legitimare a lirismului, demers cu care A. E. Baconsky se identificase mai mult sau mai puțin încă de la finele deceniului șase. Într-un fel, în umbra sa crește Nichita Stănescu, ca și alți poeți de la începutul anilor 1960. S-a spus despre revista *Steaua* – de sub conducerea lui A. E. Baconsky – că a fost „singura școală literară a deceniului șase, iar programul său «modernist» este, de fapt, unul anti-realist socialist, care respinge tacit dezideratul subordonării esteticului față de politic” (vezi detalii la Magda Wächter, *A. E. Baconsky: Scriitorul și măștile*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2007, p. 29). Chiar dacă afirmațiile ar fi exagerate, este destul de clar că A. E. Baconsky rămăsese imprezvizibil inclusiv atunci când doar negociază cu puterea, cu secțiile CC, cu cenzura etc. o depolitizare treptată a scriiturii. În acest context, Baconsky este acceptat ca referent și raportor cu diverse ocazii. Dar, încalcând limitele înțelegerii, a sfârșit prin a fi criticat aspru. Pe de o parte, Georgeta Horodincă – cea care cunoștea atât de bine anturajul lui Leonte Răutu *et co.* (la fel ca și N. Tertulian) și era stăpânită de iluzia „marxismului rectiliniu” (vezi Virgil Nemoianu, *Arhipelag interior: Eseuri memorialistice, 1940-1975*, Timișoara: Amarcord, 1994, p. 322) – a știut să evite muștrările din partea autorităților ideologice. Pe de altă parte, chiar fără a-și arăta spiritul de frondă de odinioară, lui Baconsky pare că nu i se uită orgoliul nonconformist, cristalizat încă din anii 1950.

Poeme

de MARIANA BOJAN

Fotografie cu tata

Omul care strivea fluturii
Pentru ca florile
Să moară tinere
Trece prin Câmpiile Elizee
Cu o umbrelă de plumb
În mână.
Cu cealaltă
Tărăște coaja moale
A trupului meu
Peste haturi.
Nu mă doare
Dar nu pot culege flori
În marginea câmpului.
Câteva păsări bătrâne
Mă privesc cu subînțeles;
Prefă-te mută!
Îmi șoptește bufnița.
Centaurul pe care trebuia
Să-l iau de bărbat
Râde în gura peșterii sale.
Umil, omul îi dă binețe.
Acum vor benchetui
Până se va schimba
Culoarea cerului...
Iar eu aș putea culege flori
În marginea câmpului
Dar florile s-au dus la culcare.

O iubire în vis

A trecut tinerețea
prin parcul orașului
fără să mă recunoască.
Mama stă cu coatele pe gard
urmărind o înmormântare.
În nisipurile mișcătoare
ale rubedeniilor
mi s-a scufundat satul.
Toate trenurile
mi-au înghețat în gând,
călătoresc
când mă aleargă pe cer
mielușei Domnului,
iubesc lucruri
neiubite de nimeni.
Fiecare clipă a mea
a fost o iubire de vis.
Și acum, Doamne
de ce mă privești
de parcă m-ai vedea
întâia oară?

Lupul nostru de toate zilele

Visându-l
Am descoperit Speranța
Căutându-l
Am descoperit Timpul
Iubindu-l
Am descoperit Singurătatea
Pierzându-l
Am înțeles Moartea
Pe când îl plângeam
Am căzut în gura unui Lup.

Unghiul Mort

Uneori îmi pare
că sunt singură
pe pământ,
că oamenii au murit
cu urechea în așteptare...
Carul mare
s-a umplut cu bancnote
și merge undeva
Dumnezeu știe unde...
Roiuri de cuvinte,
caraule zeloase,
călătoresc neînsoțite
prin aer.
Din pricina lor
nu se întâmplă
nici Binele nici Răul.
Ele sunt romplastul
Realității,
Unghiul Mort
în care omenirea
își pierde cadența.

Moștenitoarea

Toți ai mei erau mărunți
săraci, cu dinți mari...
După război
normele esteticului erau mai laxe
Un nor
în formă de ceașcă aburindă
putea fi o bună masă de prânz
Optsprezece oameni, câinele,
două capre,
în jurul mesei închinându-se
cine știe cui...
Amețea cerul văzându-i
Creșteau unul din altul
precum bastarzii,
strigau mult, dormeau cum lemnul,
jucau în draci
spuneau povești niciodată citite.
Iugărul de la Reformă
dădea sămânță pentru la anul
(și la mulți ani...)
Râcăiau Someșul cu bețele,
doi pești – un litru de ulei.
Trăiau mult
Se uscau pe picioare râzând
(sau cine știe...)
Moștenirea mea de la mamaica?
O diplomă de mamă eroină.
Ar mai fi iugărul
împărțit în fracții...
L-a umflat Primăria

Corabia lui DIONYSOS

Ovidiu Pecican

SECOLUL AL XX-lea a dus dezbateri teoretice despre teatru în multiple direcții. Una dintre ele s-a dovedit în timp a fi cea care plasează actul teatral printre ipostazele antropologice fundamentale, încercând să îi exploreze atât originile în realitatea existențială, cât și metamorfozele, complexitățile, alonja și moștenirea. Multiplicarea școlilor de teatru din România după 1989 a creat, la rândul ei, cadrul instituțional favorabil unei dezbateri de idei care, altminteri, poate că nu ar fi cunoscut caracterul sistematic și persuasiv de care astăzi dă dovadă. Programele masterale și doctorale au fost și sunt în continuare laboratoarele în care vocația interogativă a oamenilor de teatru și a studiosilor din mai multe câmpuri profesionale conexe își găsește împlinirea, prilejuind pieței de carte recolte semnificative.

În acest context s-a produs apariția unei lucrări datorate unei eminente artiste a scenei clujene, Miriam Cuibus, a cărei maturitate artistică prestigioasă ajunge în ultimii ani să fie dublată de monografia ce contribuie în mod efectiv la mai adâncă explorare a orizonturilor teatralității. După ce a debutat cu *Dagherotip cu Emma la fereastră: Jocurile ficțiunii bovarice*, luând ca punct de plecare reflecția lui Jules de Gaultier despre personajul flaubertian ridicat la rangul de tip uman, autoarea a dat la iveală un nou volum, intitulat *Efectul de culise: Teatralitatea ambiguității și ambiguitatea teatralității* (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2011, 180 p.), în fapt aproape un volum secund al primului, dacă o anume continuitate la nivelul subiectului și atitudinilor poate

constitui un criteriu de estimare și dacă un raport de complementaritate poate fi baza unei construcții mai ample de natură teoretică. Explicația circumstanțială este că ambele cărți sunt, de fapt, derivate dintr-o unică teză doctorală, dar autonomia fiecăreia dintre ele este în afara discuției, titlurile putând fi citite, fiecare, separat de celălalt.

În versiunea proprie eseistei, legătura dintre teoria și practica teatrală apare și mai strânsă decât lăsau aparențele să se înțeleagă.

Nu ascundem faptul că autoarea este o comediantă și că demersul teoretic vine după o îndelungată activitate artistică în care a existat și un moment al tentației întrupării faimoasei Emma Bovary, moment în care s-au ivit primele intuiții și dileme asupra naturii ființei bovarice. Dar cum studiul a fost unul îndelungat, comedianta constată că a pierdut între timp imaginea necesară întrupării celebrei eroine, așa încât, cu eternă ludicitate și luciditate, cu ghidușă autoironie, dar și cu încântare, își îndreaptă atenția spre „clownii” bovarismului, Bouvard și Pécuchet, care ar putea să completeze șirul personajelor jucate în travesti. (p. 8)

Melancolie a trecerii timpului, care adâncește o cunoaștere, dar pare să invalideze transpunerea descoperirilor teoretice în practică...

Surpriza adusă de apariția cărții este fericită, dar nu imprevizibilă. Experiența profesoratului la catedra de specialitate a Facultății de Teatru și Televiziune din cadrul Universității Clujene permite anticipări în această direcție. Dar anvergura interogației depășește împrejurările exercițiului didactic și ale obligativității doctorale la nivelul academic, interesând domenii ce pot fi privite ca fiind conexe, precum: estetica teatrală, filosofia actului ludic, filosofia culturii, antropologia culturii.

„Dominată de figura histrionului”, cartea pune un accent special pe cel perceput ca fiind *omul-problemă*, un tip uman fără de care actorul nu poate fi descifrat în adâncimea condiției lui umane. Caracteristică acestuia îi este versatilitatea identitară, capacitatea de a întruchipa diverse ipostaze, chiar dacă fundamentală îi rămâne încadrarea în orizontul dionisiacului și trăirea totală în dependența față de muze. Aceste mărci ontice fac din actor un om problematic prin excelență, definindu-l, nu în primul rând în zona tehnicilor teatrale și ale măiestriei, ci ca ființă pasional-empatică, dăruiată cu trup și suflet ipostazierii unui mod anume, fundamental, de a fi și de a se situa în interiorul creativității. De aici derivă, evident, și validarea existențială a empatiei, a caracterului implicat, pulsional, dezmarginat al modului de a fi al actorului. Evident, interpretarea misiunii omului de scenă în interiorul unui ancadrament care pornește de la vechii greci, dar își fixează jaloanele de profunzime în interpretările lui Fr. Nietzsche și ale lui E. Rohde este un merit care îi revine autoarei textului, care nu ignoră faptul că demersul actoricesc poate fi – și chiar a fost – reconstruit și în alți parametri: cei ai artificialității, ai adversității față de spontaneitate, ai raționalității și

detașării, ai ruperii legăturii cu masca (precum în teatrul brechtian).

Într-o astfel de dispunere de planuri discursive, ceea ce străbate cu claritate din text este angajamentul profund și total al actriței ipostaziate ca teoretician al teatralului și al teatralității într-una dintre liniile majore de evoluție ale artei în cadrele căreia se exersează, dar pe care ea o reconstruiește sintetic și sincron, cu o admirabilă strîngentă. Deși în decursul carierei sale a avut și șansa de a interpreta roluri concepute la antipodul poeziei mimesisului, ca și a acesteia *ate*, a nebuniei creatoare de inspirație divină, pe care o retrasează pornind către sudul Traciei, prin pădurile dominate de Dionysos (și, de ce nu, și de Orfeu) – mă gândesc, de pildă, la rolul din spectacolul de referință cu *Memo*, pe un scenariu propriu, în colaborare cu regretata regizoare Mona Marian, întemeiat pe texte de avangardă –, acuratețea novatoare a gândirii ei analitic reconstitutive și fervoarea conținută a parcursului indică adevărata vocație și adeziune a autoarei.

Uneori, dimensiunea de profunzime a textului vizează orizonturi pur filosofice. Un asemenea caz este acela al discutării „dilatării ființei”, chestiune care vine în atingere cu sugestii care au făcut carieră universală din teoretizările și practicile orientale (vidul mintal, yoga visului, expansiunea prin meditație a orizonturilor interioare etc.). Cum s-a spus, cartea „traversează marile motive ale oglinzii, labirintului, dublului, travestiului...”, toate acestea fiind mărci simbolice ale reverberării și prelungirii ființei umane și a anturajului ei înspre alte dimensiuni, fecunde, pe cât de ambigue, pe atât de consistente. De aceea, una dintre temele care survin în analiză este cea a interferenței creatoare de ambiguitate care apare între planul realității și cel al iluziei. Departate de a se vedea în aceasta un neajuns, se descifrează aici o zonă ontică fertilă, plină de sugestii.

Are dreptate Irina Petraș să constate că „Eseul [scris de Miriam Cuibus – n. O. P.] e pe cât de doct și pedant armat, pe atât de dezinvolt și spumos, cu formulări memorabile, cu o pliere suplă a termenilor pe scheletul demonstrației”. Caracterizarea aceasta, care se potrivește întregului, se justifică mai cu seamă în câteva pagini care sunt, probabil, cel mai emoționant și mai bine întemeiat elogiu la adresa lui Nietzsche, în calitatea lui de ultim dionisiac (p. 44-52).

Poate că Miriam Cuibus nu este unul dintre autorii de carte care să depășească, în exercițiul de inscripționare a paginilor, orizontul cantitativ al unei creații înscrise în mai mult decât o carte sau două. Cu siguranță însă că, nedând la iveală volume noi, mai mult sau mai puțin ritmic, ea păgubește într-un anume sens o dezbateri teoretică nesaturată, care, la drept vorbind, ar avea nevoie de mult mai mult decât este, poate, dispusă ea să ofere. Demnă de apreciat pentru rigoarea care o face să nu alimenteze piața de carte teatrologică decât cu lucruri îndelung și profund meditate, mi se pare că, prin înzestrarea ei specială, s-ar cuveni să răspundă unor somații teoretice recurente; fiindcă mulți scriu, dar nu destui o fac cu harul pe care Miriam Cuibus îl etalează elegant și cu temeuri depline.

• Ovidiu Pecican, *Istoria de sub covor: Dezbateri istoriografice*, Iași: Adenium, 2013.

Poeme

de LEO BUTNARU

Simplu

În aceste vremuri atât de complicate
digitalizate
holografizate
clonate
uneori Dumnezeu vorbește atât de simplu
încât
nu-l mai înțelege nimeni...

Oarece neconcordanță

Doamne cum se împacă realitatea
că ai făcut femeile atât de frumoase
apoi ai dat poruncă
să nu fie râvnite nevestele altora?

Probabil nu fără subînțeles
ai pus această poruncă ultima
a zecea...

Elegie vișinie

Născut și rămas între
neliniștea înțepenită a munților
și frumusețea convulsivă a mării
aici în peisajul vălurat unde – sadovenian –
din vreme în vreme mai pâlpaie
constelațiile arse ale arhaismelor
în genere – focul haiducilor și basmelor ca
o integrală a dezintegrării
ce nu poate să nu provoace și modificarea
conștiinței mele care ar vrea să facă explicite
în contrafaze progresia aritmetică a inimii
progresia geometrică a creierului
prilejuindu-mi iar și iar motivul de a mă mira
ce de-a alogism pot comporta unele propoziții logice
rotunde ca sfera cum e și zeul geometriei vorbite (sigur
există și o astfel de geometrie neeuclidiană)
tăinuit în submateria (cenușie) a subconștientului
de o tristețe mereu mioapă
ca o mapă nedeschisă
în acest final de elegie vișinie ca petalele de hibiscus
în care e posibil să se realizeze tentativa de a înfățișa
ce poate reține despre dialectică și dialectul tăcerii (ne)articulate
într-un discurs perfect
imperfect.

Ceva mai intens

Un sezon al presimțirilor.
Imaginați-vi-l fiecare în parte
cum poate. Răsucind inelul pe deget
ca un tic în așteptarea trecerii de la nimic
la ceva; un tic psihologic plusat
tic-tacului mecanic. În fine (chiar
în mijlocul acestui text) viața pare să devină
ceva mai intensă
bună pentru cinematografie. Fie.
Chiar dacă cinematografia se pare
un fel de protezare
(dar nu și protejare)
a emoțiilor. Sau lipsei acestora. Pentru că

atunci când ciclul se închide
nu mai contează cauzele și urmările în lumea
în care nu mai contează însăși lumea...

Balerina

Moartea i-a fost atât de liniștită
chiar lină
de parcă de pat i s-ar fi apropiat o balerină
iar în lipsa nevoitei asedieri
moartea e fix la timp
și fără de pierderi
nu ca în cazul celor
când de neplăceri
morții mai că-i vine s-o ia îndărăt

dar în fine
nici în atare cazuri nu poate fi vorba de retenție
pentru că după ceva tevatură
și infimă întârziere
moartea nu renunță la intenție
doar că în această situație e ceva mai puțin artistism
precum atunci – vă spuneam –
când moartea e atât de lină
de parcă după ultima suflare a omului
vine o balerină
ba mai mult
în grațioasa-i mișcare
balerina pare a fi plutită
pare a fi înălțată chiar
de acea ultimă suflare.

Statistică

Emigranți emigranți emigranți...

Anul trecut
în căutarea unui loc de muncă
din țară au plecat în roza vânturilor
două sute de mii de oameni...

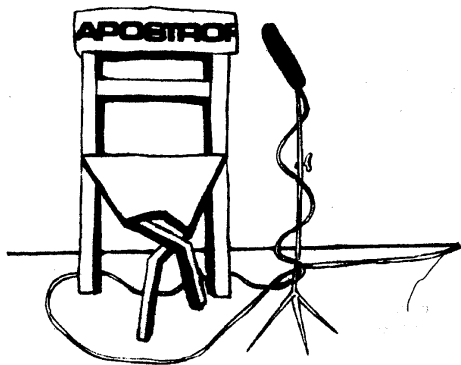
„Mai bine mă făceam vânzător de geamantane“
își zice cu tristețe
vânzătorul de cărucioare pentru copii...

Ultima oară despre dragoste

... și te va iubi
până va cădea cu nările în inima ta
pentru a se convinge că ea
într-adevăr miroase deja
a sentimente defuncte...

Nod în gât

Uneori
de tine însuți dezamăgit
îți provoci un nod dur în gât
de parcă tu însuți propriul genunchi
ți l-ai fi pus pe mărul lui Adam
și apeși cu necruțare
cu necruțare!

Ovidiu Pecican: *Puține sunt cazurile când exegetul unei culturi este și traducătorul masiv al operelor semnificative din cadrul culturii respective. Este chiar cazul poveștii dvs. de dragoste cu cultura rusă. Cum a început totul și în ce fel continuă?*

Antoaneta Liliana Olteanu: Totul are legătură cu cariera mea didactică. Am început prin a acoperi cu cursuri tipărite domeniul culturii și civilizației, mai apoi al literaturii. Când a apărut ocazia traducerilor, am fost extrem de bucuroasă să pot traduce literatură contemporană, pentru cursul actual pe care îl țin, pentru a face mai accesibilă studenților noua literatură. Și împletirea continuă: nu poți traduce bine o carte, mai ales de beletristică, dacă nu sunt bine cunoscute lucruri de istoria, cultura poporului respectiv, atât din perioadele mai vechi, cât și din actualitate. Domeniul culturii și al civilizației, alături de cel al literaturii, mă ține mereu în priză cu aceste noutăți, care mă ajută enorm în cazul traducerilor.

O. P.: *V-ați ocupat și vă ocupați de vechea mitologie rusă, de cultura veche și modernă a rușilor. De care dintre zonele de interes ale acestui prețios patrimoniu vă simțiți mai atrași și mai aproape?*

A. L. O.: Din fericire, pentru mine, din păcate – cum ar spune alții! –, domeniile mele de interes, destul de depărtate unele de altele, dar uimitor de apropiate, întrepătrunzându-se la tot pasul, în fapt, sunt trei: etnologia comparată (româno-slavă, româno-balcanică, demonologie, calendar popular), studiul mentalităților (cultură, civilizație, imagologie...) și literatura rusă (cu deosebire cea contemporană). Fiecare dintre aceste domenii este solicitant în felul lui, dar fiecare îmi aduce, periodic, satisfacții mari.

De fapt, lucrările mele de cercetare se desfășoară cumva circular, fără o programare strictă – sunt perioade în care mă ocup de literatură, de civilizație, apoi și de etnologie...

Și sunt o mamă iubitoare pentru toți acești copii ai mei, așa că nu pot să spun că-mi place mai mult unul sau altul... Și ei mă ajută de fiecare dată, cu informații folosite în domeniile conexe. Deci voi continua, cât voi putea, în acest fel!

O. P.: *Aveți o serie de contribuții semnificative la cunoașterea patrimoniului tradițional al culturii române. Studiind demonii și făpturile malefice care populează reprezentările omului tradițional de la noi, socotiți că există motive suficiente pentru a face din România un tă-*

năm al vampirilor, al ritualurilor de magie neagră, al căpcăunilor și vrăjitoriei?

A. L. O.: Demonologia a fost (și este) pentru mine un domeniu de cercetare extrem de generos. Sunt încă multe lucruri de care habar nu avem și ne grăbim totuși să îmbrățișăm perspective moderne, antropologice, ale faptelor de credință și ritual din spațiul românesc, când ar fi trebuit să punem bine la păstrare credințe și practici bogate care de decenii, chiar secole bune nu se mai găsesc pe la alții. Și aceste credințe străvechi sunt remarcabile și când le punem în comparație cu vecinii noștri balcanici, așa că toate aceste reprezentări, pentru unii doar existențe livrescți, înregistrate acum multe decenii, se dovedesc a fi extrem de bogate și de vii, mai ales în sudul țării și în regiunile ferite de bucuriile civilizației. Preocuparea mai nouă pentru demonologia vampirilor și a magiei negre nu are însă nimic în comun cu aceste reprezentări populare vii încă. Aș spune că un aport tot îl are această manie pentru

magia neagră și corolarele ei, și anume stărnirea unui interes, pentru tânăra generație, pentru vechile credințe și practici locale, prăfuite sau îngropate de binefacerile revoluției industriale. Dintr-un anumit punct de vedere, nu am nimic împotriva să existe la noi un Vampireland sau un Draculand – toți trebuie să ne câștigăm într-un fel popularitatea în lumea asta mare! –, dar, să ne înțelegem: ceea ce există la noi, care încă îi frapează pe mulți etnologi, înseamnă mai mult. Nu e numai o formă de înapoiere culturală – în condițiile globalizării unii plătesc bani buni să facă un fel de rezervații rurale în care să prezinte, pe lângă gospodării demult apuse, și mostre de gândire, de reprezentare a vieții de către țărani. La noi sunt încă gratis, și în mediul lor...

O. P.: *Cunoscând foarte bine dvs. legendele rusești despre bogatâri, socotiți că există temeiuri suficiente pentru a bănui o stăpânire de durată a rușilor kieveni la Dunăre?*

A. L. O.: Din păcate pentru ei, rușii lipoveni pot fi considerați oarecum urmași (cazaci nekrasoviți!) ai rușilor kieveni. Cât despre bogatâri, nu putem să-i considerăm, mai ales că aici au venit pentru a se refugia de prigoana puterii oficiale, laice, pentru vechea lor credință...

Dacă vorbim de rușii kieveni (dar oare kievienii sunt ruși? Aici intrăm pe un teren extrem de delicat...), zona aceasta, danubiană, nu a fost prea bogată în bogatâri, spre deosebire de spațiul rusesc continental și nordic. Pe de altă parte, ca element ce traversează spațiul balcanic, Dunărea poate fi considerată un etalon al unui univers amalgamat, al unui conglomerat etnic extrem de variat (de la nord la sud și de la est la vest) și care, probabil tocmai din cauza acestui fond cultural și a migrațiilor continue, nu s-a remarcat prin viteji săi legendari.

O. P.: *Cât de important vi se pare stratul mitologic și ritual slav prezervat în folclorul nostru?*

A. L. O.: Aceasta este o problemă care mă preocupă extrem de mult. Acum însă e greu de spus dacă trebuie să vorbim de niște influențe mitologice concrete slave sau balcanice, sau trace, sau....

Și cu slavii de răsărit avem oarece în comun, pe țărâm mitologic, mai ales în Moldova, dar, pentru spațiul sudic și chiar pentru zone din Transilvania (necontaminate de mitologia germanică) există multe reprezentări mitologice uimitor de asemănătoare cu cele ale vecinilor bulgari sau turci, de la sud, sau sârbi – în vest. Dacă privim în mare, la nivel mitologic, se disting, în spațiul slav, două areale mari – cel siberian și cel balcanic –, care au în comun câteva elemente de substrat, chiar indo-european, dar care, fiecare în funcție de vecinătatea sa culturală, a acceptat împrumuturi care au nuanțat familia mitologică slavă.

Poeme de GABRIEL ADRIAN MIREA

Doi la preț de unul, de niciunul

Aveam:
privirea omului care cumpără
totul scump
și muncește pe mai nimic.
Eram:
un fel de bătrânică ofilită
trecând ca un clișeu mocnind
c-un braț de crizanteme proaspete.
Căutam:
doar acele McDonald's cu-o ofertă specială
de cruci mari și albe.
Deodată o femeie s-apropie periculos
de bara din spate
a inimii mele.
Ea cândva – o expoziție de lăntișoare...
Noi după – o expoziție de gâturi...
Da. Un bărbat în zare
își strangulează semnificațiile.

Peisaj

Ea a scăpat cerul, fragil,
și l-a făcut țandări.
Era un cer mai vechi,
l-a înghesuit pe sub covor,
în noapte.

• Antoaneta Liliana Olteanu

Insula de romanitate din marea slavă a fost marcată, evident, diferit, în funcție de aceste apropieri. Dar mult mai grăitor mi se pare spațiul de sud și, de aici, mi-am impus, printre priorități, să public, într-un viitor apropiat, câteva studii consacrate tocmai acestor apropieri sudice.

O. P.: *Socotiți că literatura rusă, din care ați tradus într-un ritm redutabil (și cu excelente rezultate) autori clasici și alții, în plină afirmare, este bine cunoscută în România? Ce lipsește pentru o cât mai bună cunoaștere?*

A. L. O.: Acum vreo patru ani eram extrem de tristă și de sceptică cu referire la viitorul (în general) al literaturii ruse, atât la ea acasă, cât și la noi. Din fericire, revirimentul din ultimii ani din Rusia, în care apare o literatură nouă, adevărată, așa spune, deloc tributară modelelor culturale occidentale (postmodernismul) sau luptei cu „greaua moștenire“ (parodiarea, până la plictiseală, a realităților sovietice), în care se simt voci noi, proaspete, frământate de realitățile noi, dar și de tradiția literară cunoscută.

Faptul că editurii români frecventează și ei, cu asiduitate, așa spune, târgurile de carte celebre din lume a fost, pentru traduceri de literatură rusă, un eveniment benefic, fără îndoială. Așa s-a aflat, dinspre editură, și nu neapărat dinspre traducător, de nume importante de scriitori cu o presă excepțională în Occident, extrem de traduși, de premiați. Și așa editurile au intrat în acest joc al pieței și au oferit, și cititorilor români, literatură de tot felul, din Rusia de astăzi. Treptat se face o decantare, începe să se traducă mai mult pe criteriul valorii, nu neapărat al popularității în Occident. Dar acum cititorul român, specializat sau nu, are ce să citească. La fel, același cititor român poate să constate, cu plăcere, uneori, că tradiția mării literaturi ruse nu s-a rupt, că literatura rusă este, în continuare, o voce distinctă, și să poată să ne placă, în pofida orientărilor politice de la noi sau de acolo.

Pentru buna ei cunoaștere – ce să spun? Cred că editurile ce traduc literatură rusă fac destul de multe evenimente pentru promovarea noilor apariții. Nu discutăm numai de caravane de carte, de reduceri con-

sistente, de publicări de materiale pe net, ci chiar de grija pentru niște coperti atractive, care să stârnească interesul cititorului chiar înainte de a afla care este scriitorul... Trebuie să avem răbdare ca oamenii să le descopere...

O. P.: *În calitate de cititoare, pariați mai curând pe clasici, ca Dostoievski sau Cehov, ori pe autorii mai noi, din care ați tradus, de asemenea, în cantități impresionante?*

A. L. O.: Clasicii sunt clasici, fără îndoială, dar, ca profesor de literatură rusă, am acceptat provocarea de a vedea ce se întâmplă în prezent. Literatura rusă contemporană este extrem de contestată, mai ales la ea acasă. În Vest însă i se dau șanse egale și, de aceea, traducători, critici și cititori pot avea surprize plăcute. Sunt scriitori, ca Vladimir Sorokin și Viktor Pelevin, care sunt nume grele în literatura de azi: de la faza provocărilor ostentative au ajuns la o anumită clasicizare. Un alt nume greu este Mihail Șişkin, din 2011 cunoscut și în România, cu romanul *Scrisoriar*, dar care se va prezenta cu alte două romane, extrem de sofisticate. Avem în continuare provocări, dar, în ultima vreme, literatura rusă contemporană a pariat pe simplitate: de la cea a subiectului la cea a stilului. Și, cu toate acestea, sunt cărți la care te gândești, la care te întorci și care te marchează. Plus că mai și satisfac nevoia de a afla informații despre rusul de azi, despre viața lui (Olga Slavnikova, *Cap ușor*, Natalia Kliuceariova, *Rusia, vagon de clasă*). Există mulți scriitori tineri extrem de convingători, așa că fiecare nouă lectură vine cu o provocare garantată.

O. P.: *Ce anume vi se pare esențial din patrimoniul cultural și de civilizație pe care îl moștenim împreună cu rușii și cu slavii balcanici?*

A. L. O.: Sunt multe lucruri pe care le împărțim și care încă nu sunt prea bine stabilite (și asta mă enervează!). Oamenii nu știu că totul e mult mai complicat, că relațiile noastre de colaborare sunt mult mai vechi (ca să vorbim măcar de Asănești și de țaratul româno-bulgar, așa de misterios și eliptic prezentat până și în lucrările istorice

de azi). Ce ne-a marcat (și ne-a și afectat, fără îndoială, poate și mai mult!) este viețuirea într-o cultură a oralității. De aceea vorbim de lipsa de documente istorice, de o scriere mai timpurie, de manuscrise de cultură ș.a.m.d. Dar de aceea sunt așa de bine dezvoltate mitologia populară, credințele despre viața aceasta și cealaltă, reprezentările despre spațiu și timp... Mentalitatea este comună, venită atât dintr-un fond vechi, cât și modelată de civilizațiile mai noi (fanariotă, otomană...) care au marcat aceste teritorii.

Acum toți vrem să subliniem cât de deosebiți suntem și vrem să demonstrăm că vecinul nostru e inferior, e mult în urma noastră... Păcat... Ar trebui să vedem mai întâi cât de multe lucruri avem în comun. Asta nu înseamnă că suntem frați și că suntem tributari unul altuia, dar că putem să ne cunoaștem astfel mult mai bine...

O. P.: *Ce priorități profesionale vă stau în cale pe tărâmul cercetărilor proprii?*

A. L. O.: Așa cum v-am spus la început, lucrez permanent în toate cele trei zone. Dar... Dar se profilează acum o întâietate dată domeniului studiilor culturale și mentalităților. Anul trecut am publicat *Rusia imperială: O istorie culturală a secolului al XIX-lea*. Am ajuns (nu datorită principiului cronologic!, cât mai degrabă cursurilor de la facultate) și la perioada sovietică. E un material uriaș de cercetare, dar acum e o vreme potrivită pentru a face așa ceva, suntem într-o perioadă de republicări masive, de decantări...

Mă interesează în primul rând viața cotidiană a rusului sovietic – existența omului sovietic, mentalitatea acestuia, realitățile traiului lui ș.a. Dar toate acestea nu pot fi lămurite foarte bine dacă nu am în vedere și o radiografie a sistemului politic, a ideologiei oficiale. Diferența este că aceste ultime domenii vor fi tratate din perspectiva unei demitizări a lor: va fi prezentată mai întâi ideologia oficială, apoi principiile sistemului de propagandă, personalitățile politice sovietice și imaginea lor oficială, evenimentele simbolice din istoria URSS, după care toate acestea vor fi supuse unei demascări, prin identificarea elementelor reale care aproape că au fost strivite de mitul oficial.

Este, așa cum am spus, o provocare foarte mare. Dar nu putem vorbi despre Rusia sovietică fără să știm aceste lucruri. Nici politica de vârf nu poate fi considerată un etalon pentru ce înseamnă URSS dacă nu luăm în considerare atitudinea oamenilor față de aceasta, credibilitatea pe care ei o dădeau liderilor, faptelor acestora și politicii oficiale... Și duplicitatea, dualitatea, schizofrenia – cum a mai fost numită – a oamenilor de rând, prinși între viața oficială, de la locul de muncă, din mijlocul mării comunități, și cea personală, intimă.

Interviu realizat de
OVIDIU PECICAN

Numărul „ZACIU” al *Vetrei*

Marta Petreu

ÎN NUMĂRUL DUBLU, 8-9/2013, al revistei *Vatra*, un splendid interviu pe care Ileana Mălăncioiu i l-a acordat, pe tonul ei inconfundabil, lui Iulian Boldea; de citit și acela, cât se poate de interesant, pe care Emilian Galaicu-Păun i l-a acordat lui Kocsis Francisko. Apoi, aforismele lui Ciprian Vâlcă, din care îl citez pe primul:

O vrăbiuță se încapăținează să intre în bucătărie. Aș vrea s-o anunț, deși nu cred că va înțelege, că Sfântul Francisc nu-i aici...

Centrul de greutate al acestui număr dublu al *Vetrei* este însă grupajul despre Mircea Zăciu, care, „dacă destinul ar fi fost mai îngăduitor”, cum se observă în „argumentul” grupajului alcătuit de Iulian Boldea, ar fi împlinit, în august, 85 de ani. Scriu despre scriitorul clujean Gelu Ionescu, Ion Pop, Adrian Popescu, Marta Petreu, Mircea Braga, Georg Aesch, Ioan Mușlea, Irina Petraș, Mircea Popa, Constantin Cubleşan, Nicolae Oprea, Constantin M. Popa, Ion Buzași, Aurel Pantea, Liviu Malița, Gheorghe Glodeanu, Iulian Boldea, Marius Însurățelu ș.a. Iar Dan Culcer a „selectat și editat” documente de Securitate privitoare la Zăciu, din care rezultă că la mijlocul anilor 1950 scriitorul era și colaborator al Securității, și suferea de odioasă instituție, care, după ceva vreme, l-a „abandonat pentru nesinceritate” și l-a socotit „un element dubios, care nu prezintă încredere”. Își vine să spui, cu nu puțină amarăciune: de-ale socialismului! Adică, de-ale socialismului real românesc, care a durat aproape o jumătate de secol, și n-a lăsat nimic neatins.

Nu aș ști să spun ce mi-a plăcut mai mult în acest număr, căci atât textele memorialistice, cât și acelea critice prezintă interes. Am reținut comentariul lui Mircea Braga despre felul în care își rezumă și prezintă Mircea Zăciu, în fișa întocmită pentru *Dictionarul scriitorilor români*, volumul R-Z, 2002, propria biobibliografie, sărindu-și niște titluri și niște colaborări:

nu unei încercări de mistificare a biografiei îi aparține gestul respectiv [...], ci unui firesc proces de autoreglare, survenit nu o dată, în toate timpurile și în toate culturile, când

un scriitor își privește retrospectiv textele de început.

Aș adăuga la asta faptul că în anii debutului lui Mircea Zăciu, în viața culturală românească lipseau atât modelele culturale, eliminate în fel și chip de socialismul real românesc deja victorios, cât și posibilitatea de a alege între mai multe variante, căci socialismul nostru, ca orice regim politic totalitar, își instalase ideologia sa unică și exclusivistă. (De fapt, cam asta este, în esență, diferența specifică dintre perioada interbelică și perioada postbelică: în vreme ce interbeliciei, trăind într-o lume democrată și cu o ofertă politică completă, au avut libertatea de a opta – inclusiv pentru extremismul fascist sau pentru acela comunist –, ceea ce, moralmente vorbind, îi face deplin responsabili pentru alegerea lor, postbeliciei nu au mai avut posibilitatea de a

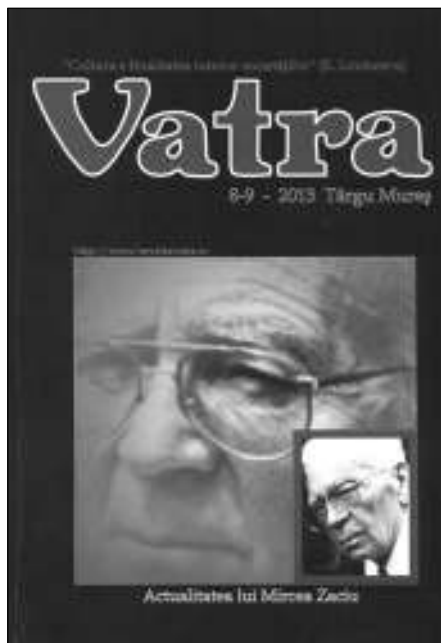
nat, face trimitere directă Constantin Cubleşan, care vorbește despre „Prozatorul” Zăciu. N-ar fi neinteresantă o biografie a lui Mircea Zăciu, și poate că punctul de cotitură în devenirea lui a fost contactul cu Germania (așadar, cu alte modele) și cartea lui de proză (cred eu), *Teritorii*. Și, citind studiul lui Liviu Malița despre cele patru volume ale *Jurnalului* zăcian, mi s-a năzărit dintr-odată că Malița ar fi biograful lui perfect: unul echilibrat, pe cât de serios, pe atât de comprehensiv.

În acest număr din *Vatra* sînt publicate destul de multe scrisori ale epistolierului Zăciu către diverși corespondenți, acelea către Octavian Șchiu, din anii 1956-1958, îngrijite de Ilie Rad, fiind de departe cele mai interesante. Între timp, iată, în 22 noiembrie, a murit fulgerător, chiar în universitatea pe care a slujit-o, și profesorul Șchiu... așa că înțelegem de ce s-a grăbit să publice extraordinarele (și extraordinar de indiscretele) scrisori pe care le-a primit de la prietenul său. În aceste lungi și detaliate epistole întâlnim ce n-am avut cum vedea: un Zăciu tânăr, curtat de diverse doamne și avînd diverse aventuri, un Zăciu îndrăgostit, căruia îi place să danseze și care-și dorește o minune a tehnicii: un magnetofon! De fapt, este un Mircea Zăciu tânăr pe muchie cu maturizarea, care se gîndește să se însoare, să aibă copii și, totodată, își simte destul de clar vocația formatoare:

Nu știu de ce, simt că sînt făcut să conduc, deși nu la suprafață, ci dinăuntru unui cerc, destinele oamenilor, intervenind, corectînd și bucurîndu-mă cînd toate ies bine.

Exact ca-n scrisorile către Marian Papahagi pe care le-am publicat în avanpremieră în *Apostrof* și care între timp au apărut în frumosul volum *O insulă de clujeni-neclujeni la Cluj* (Muzeul Literaturii, 2013), se dovedește că Zăciu știa care anume este vocația sa: aceea de a-i forma pe alții, și, deodată cu ei, de a desena teritoriul din cultura românească.

Pentru grupajul Zăciu, Iulian Boldea, inițiatorul și realizatorul lui, merită felicitările noastre.

alege. Perioada interbelică și perioada socialismului real românesc pretind, de fapt, criterii diferite de examinare și de evaluare a gesturilor cu implicație politică, date de diferența dintre democrație și totalitarism.) La aceste începuturi literare, despre care Mircea Braga înțelege de ce scriitorul nu și le-a mai menționat.

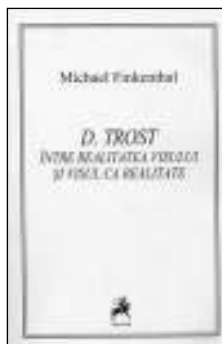
Cărți primite la redacție. Clujenii

• Andrei Marga, *Guvernanță și guvernare (Un viraj al democrației)*, București: Compania, 2013.

• Andrei Marga, *Schimbarea lumii: Globalizare, cultură, geopolitică*, București: Editura Academiei Române, 2013.

• Romeo Couți, *România într-o lume în schimbare: Interviu cu Andrei Marga*, Cluj-Napoca: Ecou Transilvan, 2013.

• Michael Finkenthal, *D. Trost între realitatea visului și visul ca realitate*, București: Tracus Arte, 2013.

• Mariana Bojan, *Lupul nostru de toate zilele*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.

• Maria Pal, *Cheia*, Cluj-Napoca: Napoca Star, 2013.

• Ema Funar, *Peripețiile unei adolescente*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2013.

Poeme

de VIOREL MUREȘAN

Oricare țară are un drapel

mi s-a pus și întrebarea
câte feluri de întuneric există
la care nu mi-a fost greu să răspund

oricare țară are un singur drapel

țara
unde se duc ochii frumoși ai doamnelor
după ce doamnele se retrag în morminte
are la fiecare balcon
câte o eșarfă de întuneric

Bagheta de os

în acea toamnă băteam măsura într-un cor de biserică
pregăteam un mare concert de crăciun

la căderea primilor fulgi
coriștii mi s-au îmbolnăvit rând pe rând

a mai rămas să străbat sfânta noapte
de unul singur
răsucit în blană de oi
iar în bagheta mea de os
care dirija de la un geam viscolul aspru
o bandă magnetică
striga catalogul

Spre faima poetului

cineva a spus despre lucruri
că au porniri și temeri și spaime

trăsnetul când ar cădea pe locurile joase
atunci poezia tremurând între oameni
ar avea aromele morții

astfel gândi în ziua aceea
și-n zilele ce au urmat
poetul
care povestea tuturor că
intrând el odată cu un sac gol aruncat peste umăr
să adune pietrele din cimitir
și să clădească din ele o casă pe nori
cu grădini largi în jurul ei
în mâna sa bolovanii miorlăiau
ca pisoii pe acoperișuri

din ochii lui se înalță
urletul câinelui
și ca o aripă neagră
o tăcere de diamant

Bătrâni cu o poartă

câțiva bătrâni duc
pe ulițe strâmte
o poartă pe creștet
și nu se mai pot opri nicăieri

e poate un semn că tocmai azi-noapte
mi-a spus un poet renumit
că prin vii săpătorii dezgroapă cranii

iar dimineața aceasta de vară
e a lui iuda iscariotul
care se înveșmântă
în straiile roșii
cu care va veni la cină

Salonul de toamnă

la fereastră o femeie în vârstă numără acele brazilor
iar tavanul casei coboară
până când trece prin ea

înăuntru
unul în altul șiruri de palate pustii
și o mulțime de schele
printre ele zburau bufnițe
și pe dușumeaua crăpată săltau broaștele
și vântul scutura pădăii

se scoate din case timpul cu plase de pești
mai adânci decât visul
și decât munții înzăpeziți

la intrarea bisericii era scris că
în cer se fac reparații
că toată noaptea au tropăit șoriciei

în miros de livadă
un fluture negru toarnă umbră
în urne
câteva femei tinere aprind lumânări
cu ele în mâini
încep un dans

trec vacile verii spre soare
cu coarnele linii ferate
pe care curg trenuri marfare
cu lungi fluieri încărcate

un stol de porumbei stârnit de-o pisică
pare urme lăsate pe un dreptunghi de hârtie
de cerneala întotdeauna violetă
a unei doamne cu fața prelungă iar buzele subțiri și supte
pre numele ei veronica micle

acolo săpau o groapă și lopețile de pământ
scoase la suprafață
semănau cu
privirea curioasă a unui înger de spumă

din văzduh doi ochi păreau
mâinile unui dascăl bătrân
frământând cocoloși de hârtie

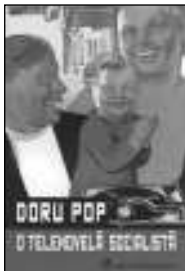
o pisică aduna întunericul
și se făcea în jurul ei țărăniță și frig

Doru cel Mincinos – serial pentru copii și tineret (interzis părinților și bunicilor)

Gelu Ionescu

DORU POP, autorul, își împrumută numele atât povestitorului, cât și personajului principal din romanul *O telenovelă socialistă*, un ciclu de secvențe care îi aduc „pe ecran” amintirile din anii primelor imagini *de-ne-uitat* ale copilăriei și adolescenței, pînă la hotarul celor 19 ani, cîți număra protagonistul în decembrie '89. Tocmai la timp, așa zice, pentru ca vocația sa de intelectual și artist să aibă parte de porțile deschise spre libertate. Nu are rost să repetăm aici subtilele și interesantele distincții teoretice care s-au făcut în jurul acestei situații a triplului *eu* și consecințelor adoptării acestor formule narative în varianta dominantă a *povestirii*; faptul că scenele sau „episoadele” telenovelei poartă fiecare un titlu (o avertizare dominant ironică asupra faptelor ce vor urma) – cred că așa și trebuia, odată ce a fost adoptată această formă de „discurs” –, merită menționat, căci procedeu acesta, al intitulării – vechi de cînd lumea, dar conținând pe o anume eficacitate – convine foarte bine tonului general al cărții. „Dialogul” între intitulare și secvența ce-i urmează constituie o convenție, un *ton*. Ton asupra cărui autorul însuși ne „avertizează” chiar înainte de a ajunge la primul text, doar privindu-i chipul de pe coperta a doua: un farmec șagalnic și zîmbitor, aruncat peste umăr – în consecință, melodia dominantă va fi plăcută; în consecință, tonul povestirii e aproape mereu (aproape!) destins, dar deloc leneș, multă ironie deschisă – mai rar secretă –, deseori cu haz. Privit cu deschisă simpatie peste umăr, cititorul e aproape cucerit: i s-a pregătit o lectură în care nu vor domina sumbrul, suferința. Se va auzi, totuși! și ecoul cîtorva scrișnete – nu numai cele ale „istoriei” de la final (Clujul în decembrie '89), ci venind din adîncul unor traume produse de viața unei familii încercate de drame, tensiuni și promiscuități pe care copilul, mai ales, le-a trăit din plin.

Evocarea lor „evacuează” ceva, destul de mult, din încrîncenare, dar fără tînguiri și milă pentru sine – și nici prea multă pentru toți cei care vin să-i umple viața, de la „vîrstele” copilăriei la cele ale adolescenței. Doru nu se răfuiește, dar drămuiește menajerea celor ce-i trec prin viață aducîndu-i suferințe menționate cu maximă reticență; și chiar dacă iartă (dar să fim atenți și la ce rămîne neîndurător!) o face sec, fără nostalgiei sau reproșuri radicale: capitolul enunțării *urilor* sale e concludent. Bunicul, alți cîțiva membri ai familiei, precum și unii prieteni de joacă beneficiază în evocare și de puțin sentimentalism – ar fi fost chiar păcat să lipsească și această undă ce se vede mai ales dacă privim din zarea relatărilor glumețe, destins. Raporturile cu mama – ce se dovedesc deosebit de complicate (înțelegerea nu prea scuză): mai degrabă simțim că simplul fapt de a evoca împrejurări grave și, cu siguranță, traumatice „îi este de ajuns!” Fraza (grea) care rezumă „analiza” prin care povestitorul Doru l-a trecut pe Doru, personajul, se află la pagina 141: „De aceea pot să dau vina pe mama ori de cîte ori doresc”.

La 40 de ani, Doru a înțeles cît i-a trebuit: mai departe – dacă viața mi-o va impune, voi vedea! (pare a spune). Cam așa am citit eu acest important – desigur, cel mai important – contur al vieții sale, în care absența atât de timpurie a tatălui a dezechilibrat, cum era și firesc. Însă această „temă” nu e și un leitmotiv, ceea ce spune mult cui merge mai departe de amuzamentul atîtor „joace” cîte pune la cale atașantul, inteligentul, incomodul – uneori toxicul – puști și june. Cele mai scîrbite, distrugătoare amintiri el le are din armată – grupate compact, aproape de final – și despre tatăl lui vitreg: departe totuși de diatribă, căci, cu vremea, amintirile iau culoarea firii pozitive, așa zice, a celui care povestește (comit crima de a suprapune efigia autorului celei a povestitorului. Nu pot fi suspectat de influențe extraliterare și trădătoare ale vigilenței critice, pentru că l-am întîlnit pe autor o singură dată și am schimbat, poate, vreo sută de cuvinte). Cîte suferinți rețin diversele episoade, nu puține, dar nici dominante, ele pun în circulație imagini lipsite de comentariu sarcastic, dar deloc evazive, mai cu seamă privind „pitorescul” mizeriei: senzația – ba poate chiar certitudinea – este că Doru a trecut cu bine peste ele, „le-a pus la spate” – cum spun ghicitoarele în cărți, atunci cînd vor să ne asigure că viitorul nu ne poate aduce decît... fericire. Deși, cu excepția prezenței bunicilor și a unor prieteni de joacă (inocentă și nu prea), peisajul uman și social este supus unei priviri în care se citește, pînă la urmă, și refuzul, și disprețul.

Ca în aproape orice scriere mai mult sau mai puțin memorialistică ce începe cu copilăria, „glasurile” vîrstelor se amestecă, se transferă; „cabotinismul” copilului care are, își „construiește”, o viață inspirată, inteligent-nonconformistă se prelungește în refuzurile adolescenței, din ce în ce mai lucidă față de tot ceea ce e în jur, din ce în ce mai iritată și critic-distantă. În cazul nostru, nostalgiile nu au parte decît de fraze, telenovelele lui Doru Pop sînt scurte, aspre și batjocoritoare cu majoritatea celor ce trec prin ele. Le „îndulcește” eternul farmec și haz al „golăniilor” care fac șarmul vieții băieților curioși (așa zice „strengari” – cu un cuvînt care parcă nu se mai potrivește lumii grosolane și agresive în care ei viețuiesc în

aceste pagini). Paranteză: nu am apucat niciodată să scriu despre ceea ce numesc „ficțiunea copilăriei” – faptul că povestirea unei copilării „evacuează” de fapt copilul, în esența lui – închid paranteza. Revenind: problema băiatului Doru devenind bărbat este aceea a lipsei unui „model”. Mi se pare că tocmai aici se află și ieșirea din „amintire” și intrarea în roman – în ficțiune. Doru trăiește toți acești ani sub presiunea unor forțe ale realității vieții lui, a familiei și societății, care „îl fac” matur. Persoajul *este*, a devenit un om matur, un bărbat: așadar, mă gîndesc că am citit, în fond, un roman a cărui temă – mai ascunsă, dar fundamentală – este îndoiala de sine! Între moartea tragică a tatălui, derutele dramatice ale mamei, mizeriile ce trebuie să le suporte de la tatăl vitreg și filosofia promiscuității în care îl inițiază firipateticianul pornograf și cinic care este finul Rebeleş, el găsește soluția, cu adevărat... salvatoare: aceea de a minți, sau a crede că minte, a se considera un mincinos – tema apare cu o frecvență frapantă. Nu poți ieși, domina această lume – ostilă cel puțin prin promiscuitate – decît mințind-o – copilul are instinctul și adolescentul îl urmează, viața adevărată începe la sfîrșit: în decembrie '89. O spune clar la p. 54: „Știi de ce am început să mint. Mințeam pentru că nu puteam altfel, pentru că explicațiile pe care mi le dădea lumea nu erau suficiente ca să pot să trăiesc”.

Telenovelele – socialistice sau nu – au, poate fără voia lor, și un interes documentar – sau vor avea. E greu – și va fi și mai greu – să crezi că tinerii care s-au născut ieri (adică după '89) sau se nasc azi le vor citi altfel decît... (pentru mine ilizibilele) *Amintirile din copilărie* ale lui Creangă (sau – totuși! – aproape altfel...) – adică fiind de pe altă lume, cum se spune. Eu le-am citit făcînd în permanență apel la amintirile mele de la aceleași vîrste; trebuie să spun că, exceptînd cîteva mici... „șotii”... care rămîn vii în orice copilărie, telenovelele mi s-au părut că se petrec într-un adevărat paradis – pentru că ceea ce au trăit copiii și apoi tinerii născuți cu ceva mai mult decît un sfert de secol decît Doru (el născut în '70, eu în preajma lui '40) stătea sub semnul terifiant al fricii. Glumele – nu cele politice – puteau duce la condamnări, micile „golăanii” la eliminări și oprobrii făcute publice de abia alfabetizații responsabili de partid etc. Exemplu: un fost student al meu (mai în vîrstă decît mine!) mi-a povestit că făcuse 10 ani de pușcărie pentru că remarcase așa, între colegi, într-unul dintre tablourile înfățișîndu-l pe Stalin, în picioare în fața biroului, o curiozitate: „părintele popoarelor” avea pantalonii cam șifonați! Un singur lucru era, atunci, mai... suportabil: era mult mai puțină vulgaritate în vorbit și gest – altă educație, alt „stil” de viață – poate mai timorat, poate prea pudic, dar mai salubru și mai puțin dezgustător. Exista și înjurătura – vorbitul mai fără perdea sigur că aduna admirația puștilor –, dar avalanșa de vulgaritate agresivă peste măsură din dialogurile (realiste, desigur) ale telenovelelor, drept să spun, mă demoralizează și mă dezgustă: prea multă țigănie!

„Mincinosul” se mai exprimă și în numărul mare de basme pe care le ascultă (atribuite aceluiași fin Rebeleş) sau, mai ales, le inventă pentru desfătarea sau relaxarea sa. De fapt, toate aceste mincinoase „addende” fac un fel de imagine într-o

oglină deformantă – nu întotdeauna caricaturală sau parodică – a episodului tocmai încheiat. E poate și un fel de „ceartă cu basmele“, cu desuetudinea lor iremediabilă... În altă ordine de idei, sînt de reținut două episoade de un realism virtuos: *circul* și *tramvaiul*.

Mă întreb, la capătul unei lecturi în care am și rîs, dar am simțit și fiorul rece al cruzimii vieții, ce va scrie Doru Pop – autorul! – după ce a risipit în aceste telenovele atîtea trame pentru destule filme de... lungmetraj.

Preludiu pentru un elogiu

Ioan-Aurel Pop

POEȚII AUTENTICI SUNT demiurghi, fiindcă ei reconstruiesc lumea, universul, viața, iar Horia Bădescu este fără nicio îndoială un astfel de poet. De fapt, orice mare creator reface sau face lumi...

Din deformație profesională, îmi place să văd în Horia Bădescu un istoric sui-generis, făuritor de lumi revoluate, iar pentru mine revolută este și clipa de-acum, fiindcă s-a dus și-n veci nu mai revine... Încă de la început, prin ciclurile sale de poeme, reface lumea de la origini, din vremea misterelor eleusine, se confundă cu universul homeric, trece apoi prin anonimul medieval al unei realități a mulțimilor și a indivizilor deopotrivă, descifrează mozaicurile bizantine în cheie occidentală (cum făceau Ronsard și Villon), se revarsă cu sevă peste un Cluj și peste o Transilvanie însemnate de gotic și baroc etc. Nu peste mult timp, revine în altă cheie la lumea primordială, invocând „ascunsă trudă“ a lui Sisif, se desfată cu apocrife solomonice, imaginate ca fine filigrane cu extrase parca din *Vechiul Testament*, trece dezinvolt în Spania iluziilor lui Don Quijote, revine la furcile caudine prinse pe un arc care pornește de la Spartacus și ajunge la Nietzsche, zăbovește, prin ronsete, într-o privesc a formelor cu fond, cu fond succulent, precum ziua îmbrăcată cu eternitatea sau târziul din calendare... Din evul filosofiei, Horia Bădescu extrage silogisme drumului, spre a poposi mult, mai ales în anii din urmă, asupra unor locuri și timpuri istorice cu valoare atemporală și nespațială, precum tăcerea, cenușa, vîntul, flacăra, ziua și zilele, abisul, îngerul, adevărul spus de vînt și câte altele.

Din punctul meu de vedere, Horia Bădescu este un istoric dintre aceia primordialii, autentici, rătăcit printre noi de pe vremea când istoria era poezie și muzică deopotrivă și însemna arta de a povesti frumos, prin vers și cânt, despre trecut. Așa făceau aezii, invocați de Homer și de alții, dar noi am uitat demult ce rost aveau ei și cât de apropiați de esențe erau. Or, poezia lui Horia Bădescu are drept fundal trecutul, adică toată experiența de viață a omenirii. Astfel privită, poezia aceasta este viața în-

săși, fiindcă trecutul nu e altceva decât viața oamenilor de odinioară. Prin urmare, dragostea sa pentru trecut este, în fapt, dragostea de viață, fiindcă tot ceea ce ne înconjoară devine iremediabil trecut. Marguerite Yourcenar – o Doamnă a spiritului de altădată – nota că prezentul este întotdeauna prea scurt, iar viitorul este întotdeauna incert și imprevizibil și că singurul lucru cert și vast care ne rămâne din viață este trecutul, viața trecută. Asta nu înseamnă că trecutul este sublim, dimpotrivă el e ca viața, adică bun, rău, simplu, complicat sau pur și simplu oarecare. Reverberând mereu pe motive din trecut, Horia Bădescu se cuminecă în fiecare clipă cu viața, închină imnuri vieții, soarbe viața prin măsură, ritm, prin poveste. Lumea lui Horia Bădescu, cum era firesc, nu respectă canoanele istoriei, adică cronologia, diacronia, spațiul local sau cel universal, adevărul istoric, ci se pliază după exigențele artei literare, operând cu imagini artistice de nerepetat. Dar ce adevăr pur rezultă de aici! Parcă-l vedem zburând în chip de porumbel alb, aducător de veste bună.

Astfel, Horia Bădescu reface lumea de la începuturi și din toate spațiile, ne-o oferă cu generozitate și ne propune să ne împărțim din ea. Ce putem să cerem mai mult? Suntem privilegiații sorții, între prieteni de spirit, pătrunși de ideea că știm unele dintre tainele lumii. Maestrul – termenul pare revoltat și tocit, dar nu trebuie să fie – veghează cu blândețe asupra Cetății și, în vremuri mai bune, ar trebui să iasă în Agora, să devină peripatetic și să declame, pe muzică, povestea lumii, de la Homer la Villon și de la Scevola la Mongolu. Ar fi o poveste veselă și tristă în același timp, deprimantă și optimistă, calmă și agitată, știută și anonimă, prelină lin pe șoseaua cea mare și fără de sfârșit a vieții.

Ca toți marii creatori, Horia Bădescu ne învață secretele lumii acesteia și ale altora, ne spune despre marea trecere, despre porțile dorului, despre coasa de toamnă, despre trunchiul putred și țarinile sterpe, despre pulberea de pe ovalul oglinzii, dar, mai presus de toate, ne învață cum am putea să ne nemurim.

O face într-o limbă românească numai a lui, venită nu din vocea unui om, ci din străfundul sufletului neamului său. Cuvintele și figurile de stil curg precum ambrozia zeilor și ne arată din nou ce minune este graiul nostru. Citindu-l pe Horia Bădescu, înțelegem pe deplin vorbele umanistului de odinioară care descoperise secretul dăinuirii românilor printre valurile atâtor barbari: își iubiseră și apăraseră mai mult limba decât viața! Horia Bădescu închină o odă prelungă de câteva decenii limbii române, devenite, ca și în cazul lui Nichita, patria sa, chiar viața sa. Fie și numai pentru asta, ar trebui să-l laudăm și nu știm s-o facem îndeajuns... Toate acestea le-au spus, mai bine decât mine – umilul cititor – criticii lui Horia Bădescu. Unul o repetă și acum din Câmpurile Elizee – unde s-a mutat de curând –, dar vocea sa se aude distinct, ca și cum ar fi aieva printre noi...

Horia Bădescu ne învață cum să ne nemurim, aidoma îngerilor, dar nu vom reuși niciodată. El însă a reușit și se cuvine să spunem asta mereu. Marile popoare sunt numai acelea care-și recunosc, prețuiesc și nemuresc valorile.

Scriitorul-kamikaze

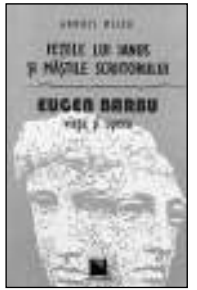
George Neagoe

CU ACEASTĂ formulă in-concesivă, riscantă, destupată, magistrală, intuind sublimul eșecului și al cauzelor pierdute din start (p. 453), își încheie Andrei Milca volumul *Fețele lui Ianus și măștile scriitorului: Eugen Barbu, viața și opera* (Editura Niculescu, 2013). După Oana Soare (*Petru Dumitriu & Petru Dumitriu: o monografie*, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2008), un alt caz al realismului socialist primește atenția necesară, prin surprinderea traiectoriilor oscilante față de puterea comunistă. Ca o curiozitate, chiar dacă s-au purtat dispute seismice pe marginea statutului lui Marin Preda, doar George Geacăr (*Marin Preda și mitul omului nou*, Cartea Românească, 2004) a dezbătut implicațiile marxist-leniniste, identificând strategiile de îndeplinire concomitentă a standardelor ideologice și a celor estetice.

Trebuie semnalat că, oricâtă simpatie ar nutri autorul pentru unele dintre romane, acesta nu-și menajează subiectul (acordând spații ample publicisticii), situându-l la locul cuvenit, deși se observă, în câteva rânduri, cum gustul personal – de moment – supralicitează discret valoarea (vezi secțiunea despre *Săptămâna nebunilor*). La 20 de ani de la dispariția *hulitului prozator*, avem o carte riguroasă și arțagoasă deopotrivă, indispensabilă, descurajant de bine documentată, în care interpretările se cumpănesc cu multiple instrumente. Pe de o parte, cercetătorul folosește cântarul electric, contemporan, caracterizat de erori insesizabile. Pe de alta, se întoarce la cântarul cu greutate de fier, străduindu-se, cu rezultate apreciable, să curețe rugina și să nu se lase înșelat de tocmelele și de tăgăduielile inerente ale deceniilor totalitare. Un exemplu de râvnă și de neîncredere în bunurile comune constă în descoperirea unor schițe publicate înainte de titlurile menționate de Marian Popa în *Istoria literaturii române de azi pe mâine*. Cea mai veche ar fi *USA (studiu)*, inclusă în *Gluma* (II, nr. 53, 18 mai 1941, p. 6), semnată Barbu (p. 14).

Eugen Barbu a fost confiscat de un monograf dotat cu astuție, răbdare și forță polemică. Uneori, duelul cu (pre)judecățile referitoare la romancier devine răfuială. Așa apare un pasaj de la finalul studiului (în genere, temeinic și corect) privind canonul literar, ca și cum picajul fostului conducător al publicației *Săptămâna* s-ar explica prin conspirație sau prin sabotaj. Nu mai pun la socoteală și alăturarea inadecvată a autorilor propuși, chipurile, spre a-l alunga definitiv pe Eugen Barbu:

Avem nevoie, în cultura română, pe lângă Mircea Cărtărescu sau fracturiști, și de repudiul și mereu sancționatul Eugen Barbu, cu toate inconstanțele sale, destule „amprente“ ale scriitorului păstrându-se remarcabile, pe lângă cele considerate nocive și, de 20 de ani încoace, reproșate continuu. (p. 452)

→

În privința opțiunilor pluraliste, mă situez în acord cu Andrei Milca. Problema lui Eugen Barbu reiese însă tocmai din argumentația propusă de exeget și din sugestia imaginii de luptător sacrificându-se înainte de a porni lupta. Faptele expuse atestă că în afară de *Groapa* și, parțial, de *Principiile*, nimic nu se salvează de triajul critic. Constatarea se încadrează în tradiția noastră literară, unde nu prea întâlnim scriitori cu Operă. Majuscula le poate fi atribuită, fără rezervă, lui Caragiale, Arghezi și M. Sadoveanu. Într-o perioadă, Nichita Stănescu râvnea la respectiva distincție. Liviu Rebreanu stă pe pragul consacrării, fiind trimis ba în salon, ba în anticameră. Eliade nu este încă deslușit corespunzător. Eminescu, prin funcțiile lui compensatorii, nu prea mai corespunde nevoilor contemporane de lectură. În rest, canonul românesc se măsoară în cărți. N. Filimon există prin *Ciocoi vechi și noi*, scriere neconvingătoare, promovată totuși prin faptul că umple un gol sau că alungă eșecurile romanului postpașoptist.

Tot despre acoperirea unor zone virane discutăm, în primă instanță, la apariția *Gropii* (1957). Numai că, analiza contextuală își găsește completarea cuvenită în disecarea textului, supraviețuiește intact (p. 47-79). Andrei Milca urmărește valutarea aspectelor admonestate de publicității-ideologi. Astfel, originalitatea/inovația își menține elasticitatea odată cu trecerea timpului. Însă, când contextul pare să nu-i pună nicio piedică monografului, atunci intervine un bruiaj, care primește conotație pozitivă. Este vorba despre inserarea, la ediția secundă, a secvenței *Truda*, așa-zicând inspirată din activitatea „revoluționară” a muncitorilor de la CFR:

În 1963 însă, în plin regim Dej, pentru o posibilă retipărire a *Gropii* fără a se mai modifica ceva din restul celor douăzeci și unu de capitole atât de discutate, gestul autorului era absolut necesar și prin el învinge și Cenzura, și „disidența” romanului, care va fi acceptat acum fără probleme. De fapt, adevărata recunoaștere ca o *carte extraordinară* se va realiza abia în această perioadă și explicația constă și în *aparitiia unei noi generații critice*, totalmente diferite ca viziune față de nefasta cohortă din anii '50. Pentru că nu mai vorbim acum de fanaticii D. Isac, N. Doreanu și I. Vitner, ci doar despre Eugen Simion, Mircea Tomuș și Nicolae Manolescu, în 1963, Al. Piru, în 1964, M. Ungheanu și Marian Popa în 1966, iar punctul de vedere semnificativ în recuperarea romanului și reintroducerea lui în circuitul clasic normal

ca o operă de primă mărime, îi aparține lui Șerban Cioculescu, în august 1964. (p. 59-60)

Adevărat, romanul trăiește în posteritatea contemporană, revitalizându-se grație schimbării liniilor în presă. De la critica înțeleasă ca avertisment politic se trece la discernământul valorii operei. De la atenționarea scriitorului – echivalând cu atacul la persoană, cu timorarea lui – ajungem la impunerea cărții. De la „etica” aservirii, accentul se mută pe estetică.

Îi scapă lui Andrei Milca amănuntul că, în 1963, Eugen Barbu intra în relație de complicitate cu autoritățile. „Completarea” cu parazitul doctrinar însemna, în realitate, întoarcerea la cenzura agresivă din anii 1948-1959. Incubarea voită a virusului a stălcit Opera. Aici, a cenzura nu se confundă cu suprimarea textului sau cu autolimitarea exprimării, ci reprezintă uimul „recomandat” de Putere. Plata se impunea dacă prozatorul voia să-și vadă capodopera republicată, deoarece, la data respectivă, aparatul de propagandă organiza omagierea națională a revoltelor de la Atelierele „Grivița” din 1933. Așadar, așezarea în sumar a nuvelei *Truda* s-a produs în cunoștință de cauză. Gestul iese de sub justificarea vreunei naivități. Cartea înceta să-i aparțină romancierului, fiind confiscată de ideologie. Mai ales că, în 1963, Eugen Barbu colaborase deja cu instituțiile statului, tipărind *Șoseaua Nordului* (1959), una dintre primele versiuni literare comuniste – în concordanță cu principiul rescrierii istoriei – asupra evenimentelor din preajma lui 23 august 1944, lucru evidențiat cu promptitudine în prezenta sinteză:

Paradoxal, Barbu a șocat vâslind iar împotriva fluxului de două ori: mai întâi, în plin proletcultism, a dat o creație total anti-dogmatică (*Groapa*), apoi, într-un relativ dezgheț, a semnat o alta, făcând rabat la calitate și îmbrățișând uneltele perimate ale realismului socialist. Meritului indiscutabil al răsturnărilor canonului din 1957 îi vine, în contrabalans, un indecent compromis ideologic. (p. 158)

Așa cum am repetat, apărarea scriitorului nu funcționează. Găsirea unor justificări – puse sub eticheta rătăcirilor inerente perioadei represive – nu convinge. Textele vorbesc și nu necesită intermediari. La Eugen Barbu, orice alegere editorială primește decodare istorică. Gazetarul îl fagocitează pe romancier. Acceptând să practice și să

pactizeze cu discursul public dictat de la Centru, ziaristul ajunge în postul și în postura deținute cândva de Ion Mihăileanu, N. Doreanu și Ion Vitner. S-a risipit, executând politica Partidului Comunist sau simulând atașamentul prin apetitul pamfletar îndreptat împotriva scriitorilor percepuți ca „disidenți” de public, de criticii revistei *România literară* și de redactorii de la Radio „Europa Liberă”. Voluptatea atacului la persoană, a istoriei în timp real, a înlăturat intimitatea biroului de lucru:

Ca și la *Luceafărul*, și la *Săptămâna* Barbu e devorat de propria-i creație; doar că, făcând compromisuri mai mari decât cele cu care era obișnuit la începutul „perioadei” Ceaușescu, gazetarul de aici rezistă mai mult, chiar până la finalul acestui sistem în care s-a înregimentat voit metodic, ajungând să fie receptat, din păcate, ca un servil mesager al acestuia. Fără a se extazia în fața precedentului regim Dej, scriitorul ajunge a se complăce acum, furat poate, ca și alți intelectuali, de mirajul protocronist naționalist sau căzând naiv în plasa ideologic fabricată a unor momente precum 1968, când mulți s-au simțit datori să i se dedice trup și suflet *Reformatorului*. Scriitorul este „impostor”, la rândul-i sau doar o victimă colaterală a Istoriei? (p. 404)

Fețele lui Ianus și măștile scriitorului: Eugen Barbu, viața și opera ilustrează cum politica l-a suprimat pe creator. Reușita în planul de ansamblu al epocii traversate este relevarea detaliului că polemicele de atunci nu se purtau între „buni” și „răi”, ci între tabere laxe, stârnite de Putere. Agent distorsionant și convulsiv, Eugen Barbu a ignorat că, în vremuri de restriște, scriitorii sunt politicieni eficienți dacă au și operă serioasă. Andrei Milca nu a recuperat doar imaginea ciuruită a personajului, ci și cartușele execuției.

Cărți primite la redacție

• Marius Jucan (ed.), *Statele Unite într-o criză: Democrație, excepționalism, globalizare*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2013.

• Marius Jucan, Corin Braga, Sorin Mitu (ed.), *Western Civilization: Politics, Ideologies, Dystopias (Transylvanian Review, Vol. xxii, Supplement No. 3, 2013)*.

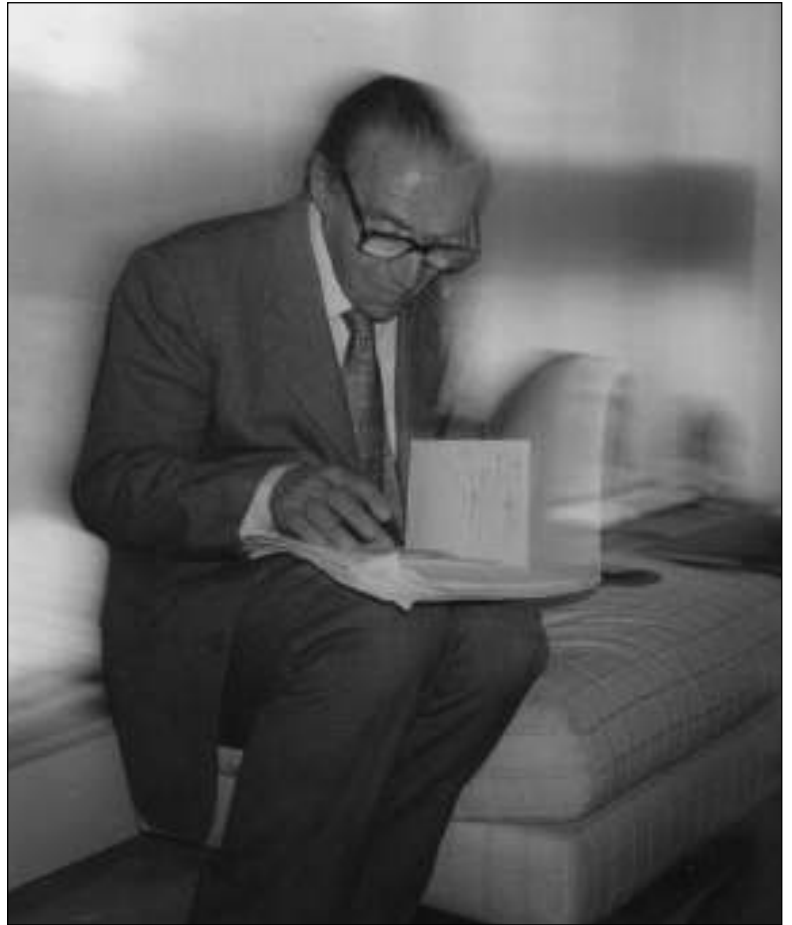
• Geo Șerban, *Dimensiunea Sebastian*, București: Hasefer, 2013.

• Nicholas Kazan, *Sub tăvălugul istoriei și al religiei: În căutarea identității și a libertății*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.

Alexandru Vona

APARTAMENTUL lui Alexandru Vona din Neuilly-Sur-Seine, de pe Boulevard Bineau, era o casă uluitoare, de tânăr artist decadent, plină de hârtii și mici obiecte de artă așezate peste tot. Era o dezordine calculată cu măiestrie, multe obiecte minuscule, ca în biroul lui Freud. Statuete cât degetul, jucării frumoase pe pervazul ferestrelor și pe mesuțe. Casa era decorată în galben-pai și cafea cu lapte. Cu greu puteai găsi un loc unde să te așezi. Iar pe jos, cărți și manuscrise – manuscrisele lui, pe care cu greu se putea hotărî să le dea cuiva spre publicare. (M. P.)

Fotografii de MARTA PETREU

O istorie complexă a celor exacte

Mirel Anghel

EMINENTUL PROFESOR de matematică Ian Stewart, de la Universitatea din Warwick, este cunoscut și pentru cărțile lui de popularizare a științei, dintre care amintim *Letters to a Young Mathematician*, *Does God Play Dice?*, *What Shape is a Snowflake* sau *Nature's Numbers* (apărută în traducere la Humanitas sub titlul *Numerele naturii*).

Trebuie spus de la început că lucrarea de față, *De ce frumusețea este adevărul: O istorie a simetriei*, traducere de Irinel Caprini, București: Humanitas, 2010, nu se încadrează prea bine în categoria cărților de popularizare a științei, căci ea nu are drept public-țintă cititori *laici*. Autorul pleacă din vremea Babilonului antic (mai exact, de la rezolvarea ecuației de gradul doi) și parcurge istoria de 4000 de ani a matematicii, în punctele ei cele mai importante, pentru a ajunge la conturarea teoriei grupurilor (în secolul al XIX-lea), adică simetria, la secolul XXI și teoria corzilor, arătând importanța matematicii și a unor descoperiri din trecutul ei îndepărtat pentru evoluția fizicii și astronomiei.

Titlul cărții este preluat din penultimul vers al poemul lui John Keats, *Odă la o urnă grecească*: „Că Adevărul e Frumosul, Frumosul Adevăr se cheamă, / Atâta-i tot ce știți aicea, de alta nu mai țineți seamă” (John Keats, *Versuri*, traducere de Aurel Covaci, Târgoviște: Pandora-M, 2000).

De ce pare a fi universul atât de matematic? Diverse răspunsuri au fost propuse, dar niciunul nu mi se pare foarte convingător. Relația simetrică dintre ideile matematice și lumea fizică, la fel ca simetria dintre simțul nostru estetic și cele mai importante forme matematice fundamentale, reprezintă un mister adânc și probabil de nerezolvat. Nimeni nu poate spune de ce frumusețea este adevărul, iar adevărul, frumusețea. Putem doar examina complexitatea infinită a acestei relații. (p. 12)

Prin anul 1500, matematica era chiar un sport cu spectatori, un spectacol în care matematicienii se provocau unul pe altul în adevărate dueluri intelectuale. Toți aveau de câștigat: atât spectatorii, care pariau pe

favoritul lor, cât și matematicienii, binecuvântați cu elogii, premii în bani și elevi care îi alegeau apoi ca măștri.

„Algebra ajunge cu adevărat pe scena matematică în anul 830, când acțiunea principală s-a mutat din lumea greacă în cea arabă” (p. 52). Ea își ia numele din prima parte a titlului unei vechi lucrări a astronomului Mohamed ibn Musa al-Khwārizmī, *al-Jabr w'al Muqābala* (ceea ce se traduce prin „dezvoltare și simplificare”).

Unele descoperiri din matematică străbat istoria științei asemenea unei săgeți ce trebuie să lovească o țintă dintr-o altă lume, peste timp, cu orice preț. Astfel, ele se dovedesc cruciale pentru teorii complexe care stau la baza a numeroase invenții ale lumii moderne. Chiar dacă nu pare utilă și aplicabilă la cele imediate și practice, matematica se dovedește mult mai prețioasă în timp: „Matematica bună valorează mai mult decât aurul, și contează prea puțin de unde apare ea. Ce contează e unde duce ea” (p. 328).

Unele capitole sunt denumite după aventurile extramatematice ale unor genii: *Savantul cartofor*, *Doctorul frustrat și geniul bolnav*, *Revoluționarul fără noroc* și *Vandalul beat*.

Oricât de plictisitoare ar părea matematica pentru unii, viețile marilor matematicieni au fost pline de pasiune, scandaluri, aventuri amoroase și drame. Viața unor matematicieni excentrici, precum italianul Girolamo Cardano, francezul Evariste Galois, irlandezul bețiv William Rowan Hamilton sau norvegianul sărac Niels Henrik Abel, acaparează de multe ori atenția cititorului, ducând-o pe căi lăturalnice de la lumea prea densă a numerelor și formulelor. Scopul autorului este clar expus în finalul lucrării: „Dacă ceva reiese din povestea noastră, acesta e faptul că matematica e creată de oameni. Ne putem identifica ușor cu succesele și necazurile lor” (p. 327). Acest adevărat roman al matematicii merită parcurs chiar și pe sărite, ocolind formulele așa cum rupeam deunăzi foile culegerii de matematică ce mi-au făcut școala un vis întunecat. ■

Teroarea, între poezie și rugăciune

Al. Săndulescu

DIN PĂCATE, noi, românii, avem o memorie scurtă. Abia au trecut 20 de ani, și comunismul, cu toate ororile lui, trezește nostalgia multora. Înțeleg, criza economică prin care trecem a accentuat acest sentiment. Statul-tăcut „dădea” case și locuri de muncă... Dar uităm, tinerii nici nu știu, ce se afla în spatele „generozității” peceriste. Multe jertfe, chinuri inimaginabile și sânge. Elitele noastre – politice, intelectuale, militare și nu numai – au pierit aproape cu totul atunci, luându-le locul politrucii, destui veniți pe tancurile sovietice, înrâiți și analfabeții activiști ai Partidului, care împânziseră țara cu pușcării și lagăre de muncă, instau-

rând frica și teroarea. După atâtea decenii, tot ceea ce spun a devenit istorie și manualele de istorie ar trebui să consacre capitole ample gulagului și genocidului comunist, așa cum se consacră nazismului, culminând cu ororile holocaustului, amândouă, la fel de criminale.

S-au publicat, mai ales în primii ani după 1989, nenumărate scrieri memorialistice despre spațiul concentraționar de la noi, dar peste care, cu timpul, s-a cam așternut o condamnabilă tăcere. Nu puțini dintre cei trecuți prin infernul Jilavei, Aiudului și Gherlei, în frunte cu Mircea Vulcănescu, au spus iertătorii: „Să nu ne răzbu-năm, dar să *nu uitați*”. Iată că rar se mai respectă aceste cuvinte testamentare.

Trecând în revistă memorialele amintite, m-aș opri la acela aparținând Lenei Constante, una dintre puținele femei care și-au povestit calvarul, ca deținut politic și condamnată la grei ani de închisoare.

Născută în 1909, Lena Constante a făcut studii de pictură. Ca membră a echipei monografice organizate între războaie de profesorul Dimitrie Gusti, a avut posibilitatea să studieze arta populară românească. Îi cunoaște acum și devine prietenă cu Mircea Vulcănescu, Henri Stahl, Petru Comarnescu, Harry Brauner. În 1945, lucrează ca pictor-scenograf la Teatrul Țândărică din București, împreună cu Elena Pătrășcanu, soția fruntașului comunist, în al cărui proces înscenat de Gh. Gheorghiu-Dej au fost implicați și condamnați la 12 ani de muncă silnică atât ea, cât și viitorul ei soț, Harry Brauner. În 1968, la rejudecarea procesului Pătrășcanu, amândoi sunt găsiți nevinovați. La o vârstă înaintată, scrie și publică două cărți de memorii din închisoare. Prima, în limba franceză, tradusă de ea însăși în românește, *Evadarea tăcută – 3000 de zile singură în închisorile din România (L'évasion silencieuse)* (1990), și a doua, *Evadarea imposibilă* (1993). Autoarea dă relații despre capetele de acuzare ale procesului, despre învinuitul principal, Pătrășcanu, despre un vechi tovarăș de idei al acestuia, caracter odios, Herbert (Belu) Zilber, metamorfozat în martor al acuzării, și, în același timp, cu o sensibilitate marcată, reconstituie viața de zi cu zi din pușcărie, cu anchetele interminabile, cu frica permanentă, însă și cu speranța și credința în Dumnezeu că va birui toate cumpenele prin care trece ani îndelungați. Se perindă prin fața noastră femei condamnate la reclusiune absolută, ajunse la cea mai de jos treaptă a mizeriei fiziologice, dar și călăi, anchetatori și ofițeri politici, de un sadism inimaginabil. Memorialista are un condei înzestrat, capabil să fixeze tipuri, să descrie scene de o mare duritate, cu atât mai mult fiind vorba de o femeie, să surprindă cu finețe stări psihice, nu o dată pătrunse de o poezie și o spiritualitate inefabile. Ea socotește anii de închisoare în zile, ore și secunde, totul fiind resimțit ca o rană vie: „Am trăit singură în celulă 157852800 de secunde de singurătate și de frică... Așa ceva nu se poate spune, se *urlă*”. În anchetă, se dorea ca ea să declare că, împreună cu Lucrețiu Pătrășcanu și grupul său, a făcut spionaj în favoarea anglo-americanilor. În timp, anchetatorii se schimbă, dar ei întrușchipează același tip al călăului. Unul are ceafă de taur. Se înfurie, se răstește la ea, cu sentimentul că e atotputernic. Spre a-i smulge declarația de care avea nevoie conducerea partidului, îi este

permis orice. Pentru anchetator nu există o lege, el este legea, ca în cea mai absolută dintre monarhii. „Și tot el este și dreptatea. Și răzbunarea. El este Dumnezeu.“ I se promis Lenei Constante o mie de favoruri, începând cu eliberarea, numai să accepte rolul de martor al acuzării în procesul Pătrășcanu. Anchetatorul recurge la o serie de șiretlicuri, inițiază un fel de joc de-a șoarecele cu pisica, fiind momită cu ispită libertății. I se oferă prânzuri copioase, e lăsată să se plimbe singură pe câmp (desigur, supravegheată), însă fără ca torționarul să obțină rezultatul scontat. Atunci, se recurge la amenințări (aruncarea într-o groapă cu șobolani înfometați, care-i sfășie pe deținuți), la schingiuri fioroase (bătaia cu centironul la tălpi, i se smulge părul din cap, șuviță cu șuviță, e călcată ca o cârpă, în picioare). Nu este ocolit nici șantajul. I se aduce la cunoștință că i-au fost arestați și condamnați părinții. Dacă va spune „da“ (că a fost spioană anglo-americană), mama și tata vor fi puși imediat în libertate. Și sărmana de ea semnează o asemenea declarație mincinoasă, ca ulterior să afle că totul a fost o înscenare. Mai mult, ca să ia legătura cu părinții, chipurile, încarcerată, își mușcă adânc un braț și cu sângele care țâșnește îi scrie tatălui, cu un bețișor, câteva cuvinte.

Lena Constante, care, din ură față de fascism, adăpostise la ea în casă o comunistă, în timpul războiului, era acum acuzată chiar de comuniști de activitate „criminală“. Pentru că ea și viitorul ei soț, folcloristul și muzicologul Harry Brauner, se găseau în relații prietenești cu familia Pătrășcanu, aveau prieteni în străinătate, erau artiști, deci visători, toate fapte reale, anchetatorilor le veneau ca o mânășă: cei doi se vedeau numai buni să fie acuzați ca agenți ai imperialismului. Drept care au și fost condamnați.

Memorialista oferă date (sumare) despre câțiva dintre cei implicați în proces, aflați în anturajul lui Lucrețiu Pătrășcanu: soția acestuia, Elena, pictor-scenograf, organizatoarea primului teatru de păpuși de la noi, Belu Zilber, vechi membru de partid și spion dublu, al KGB-ului și al Siguranței (cum ne informează în memoriile lui Petre Pandrea), Harry Brauner, director al Institutului de Folclor, după 23 august 1944. Mai pe larg, vorbește despre acuzatul principal (Pătrășcanu). Provenea dintr-o familie de intelectuali (să precizăm că era fiul scriitorului D. D. Pătrășcanu din cercul *Vieții românești*): „Era singurul membru important de partid care se bucura de anume popularitate“. Și continuă: „Atâta vreme cât această popularitate servea planurilor partidului, secretarul [Gh. Gheorghiu-Dej] își ascunsese ura față de intelectualul tovarăș Lucrețiu Pătrășcanu, idealist, cinstit și cu adevărat patriot“. Autoarea îi aduce numai elogii, trecând peste faptul că el nu se deosebea de ceilalți comilitoni decât prin aceea că era intelectual, teoretic, fiind în situația să aibă o viziune ceva mai largă a lucrurilor. În rest, rămânea un comunist credincios, obedient politicii moscovite. Lena Constante nu-și pune însă aceste probleme și nici nu-i putem pretinde, întrucât ea se axează exclusiv pe ultimul episod al vieții respectivului personaj, în care el apare

în postură de victimă a unui proces stalinist, cu o sângeroasă tradiție.

Lucrețiu Pătrășcanu a fost acuzat ca „trădător de partid“, ca „agent al Siguranței generale“, ca „spion al anglo-americanilor“, „contrarevoluționar“, că a vrut să fugă din țară, însușindu-și o mare sumă de bani. I s-au adus atâtea învinuiri grave, încât, scos din fire, la proces a izbucnit cu o voce puternică: „De ce nu mă acuzi că l-am omorât până și pe tata?“ Cuvintele îi erau adresate fostului prieten Belu Zilber, un fel de Iuda. „Monstrul acesta a inventat totul.“ Procedura fiind îndeplinită, Pătrășcanu a fost executat a doua zi după proces, în același stil stalinist. Cel mai periculos concurent al Anei Pauker și mai ales al lui Gh. Gheorghiu-Dej era, cum se spunea, lichidat.

Lena Constante urmărește altceva decât o discuție politică. Ea vrea să dea un tablou al închisorilor de femei din România (Dumbrăveni, Mislea, Miercurea-Ciuc), să comunice câte ceva despre psihologia alterată a deținutei, care, până la urmă, își regăsește într-un fel echilibrul. Existența ei se desfășoară între polul *foamei* și polul *frigului*, sub semnul tiranic al *fricii*, temă fundamentală: „Îmi este frică de amenințările lor. Îmi este frică să mă opresc [din alergarea istovitoare, n. m.]. Îmi este frică“. Îi clănțane dinții, i se umflă gleznele, e moartă de oboseală. Zace într-o insuportabilă mizerie fiziologică, murdară, nepieptănată, lipsită de o igienă elementară. Ghemuită pe jos într-o carceră, ca un câine, mai rău decât un câine, reflectează la starea de maximă înjosire a omului: „Trebuie să-i invidiem pe câini. Să-i plângem pe oameni“. Lena Constante are o viziune kafkiană a timpului de detenție, care se scurge lent, într-un continuu, infernal supliciu:

Secundele acestea aș vrea să le povestesc, aceste 3600 de secunde dintr-o oră, aceste 86 400 de secunde dintr-o zi, care se târșie încet, de-a lungul trupului, șerpi băloși urcându-ți în spirale de la picioare până la gât, fără răgaz, fără milă, de dimineața până seara și în nopțile de insomnie, prea dese, continuând să te înlănțuiească fără odihnă și fără oprire, la nesfârșit.

Foamea devine de asemenea o temă obsesivă. „O foame care-ți frământă burta, înjunghie pântecul cu crampe, scaldă obrazul cu lacrimi“. Deținuta dorește să se îmbolnăvească de TBC, ca astfel să primească un regim alimentar mai consistent, care să-i potolească foamea. Trăind ani de zile în închisoare, când se găesc mai multe într-o celulă (ca la Mislea), unele femei devin lesbiene. La toate aceste severe privațiuni, se adaugă sadismul medicilor și al infirmierilor și mai ales al ofițerilor politici. Unul ordonă să fie înfundat un cuib de păsări din zidul celulei, „numai pentru a lipsi femeia, condamnată la singurătate, de tovarășia a două vrăbiuțe“, „personaje importante și de mare ajutor“; altul, să fie smuls un fir de iarbă. Lena Constante îi urăște și simte că „ura o strânge de gât până la sufocare“. Ea trece uneori prin stări psihice cumplite, vecine cu prăbușirea, stări de accentuată depresie. Din fericire, asemenea crize sunt mai mult sau mai puțin pasagere și deținutele nu-și pierd speranța, hrânind prezentimente, vise, semne, toate țintind eliberarea.

Fire sensibilă, Lena Constante își găsește un refugiu în poezie, recită, apoi scrie versuri (bineînțeles, în memorie), în reche-

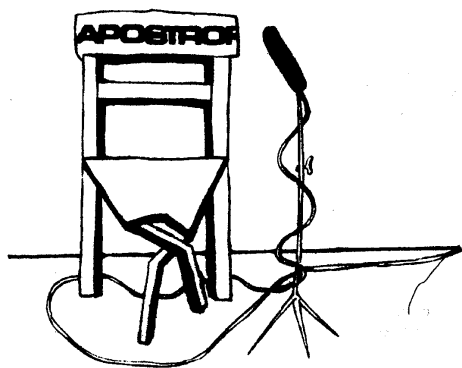
marea trecutului, evocând excursiile făcute cu Harry, în căutarea de „cântece uitate“, de „balade pierdute“, desenând în închipuire portretul pasionatului folclorist și amintindu-și înfiorată monografiile sociale inițiate de profesorul Gusti, care au reprezentat bucuria tinereții lor („discuțiile literare sau muzicale, plimbări sub stele, timide iubiri“). Astfel, memorialista ajunge la concluzia că reușise, într-adevăr, „să desființeze timpul“.

Alături de mângâierea luminii și a peisajului (ce prețioase erau o fâșie de cer și o ramură de copac!), ceea ce o fortifică pe deplin este credința în Dumnezeu, în eternitatea spiritului. Singurătatea (Lena Constante a stat în reclusiune absolută mai bine de șapte ani) predispune la filosofare și, în cazul naturilor înzestrate, la poezie, cum e cazul ei. La un moment dat, ea simte prezența lui Dumnezeu în celulă, amintindu-i în acest sens pe Nichifor Crainic, Radu Gyr, Dinu Pillat, N. Steinhardt:

Năpădită de o bucurie aproape insuportabilă, am simțit lângă mine în jurul meu o prezență. Cu o asemenea intensitate, încât am întors capul spre celulă. Cine era acolo? Cineva trebuia să fie acolo. Dar în celulă nu era nimeni. Celula era goală. Timp de încă câteva clipe, prezența ce nu putea fi definită a continuat să se dizolve în măreția ei. Am vrut să cred, am crezut cu adevărat că Dumnezeu îmi dăruise harul prezenței Sale sensibile...

Memorialistica Lenei Constante echivalează cu un puternic protest împotriva terorii, a torturii, a lipsirii de libertate, a interzicerii gândirii libere, a tiraniei absolute întronate de comunism; protestul unei ființe fragile, care constată retrospectiv că tinerețea i-a fost asasinată, dar care, având un fond optimist, e convinsă că va învinge. O ajută substanțial fervoarea rugăciunii, „negând răul și preamărind binele și speranța“. „Evadarea tăcută“ se realizează prin poezie și rugăciune. Cartea Lenei Constante are o parte faptică pozitivă, ca mai toate memoriile despre spațiul carceral, ea însăși remarcabilă, dar și una ce se insinuează cu subtilitate printre rânduri, partea poetului. Închisoarea văzută și trăită de o femeie sensibilă, iată un lucru ceva mai rar în, putem spune, vasta literatură românească a pușcărilor.

Toate acestea ar trebui să le cunoască nostalgicii și mai ales tinerii, care, din lipsa unei instrucții susținute (și competente) în școală, rămân ruși de realitate și de istoria propriului popor. Uitarea poate fi învinsă cu manualul de istorie, temeinic făcut, cu documentele (dureroase!) pe masă.

Monica Salvan: *Bună ziua, Marily Le Nir. V-ați născut în România din părinți francezi, tatăl dumneavoastră a fost profesor la Institutul Francez din Alba Iulia și apoi director al Misiunii Franceze de la Sibiu. Toată familia a trebuit să părăsească România în 1948 și cu toate acestea limba română a rămas limba dumneavoastră de suflet. În Franța ați obținut diplome universitare care arată pasiunea pe care o aveți pentru limbi: o licență de limba rusă și o licență de germană. Ați predat germana o bună perioadă. V-ați început cariera de traducătoare din literatura română după căderea regimului comunist totalitar. Ați putea să evocați circumstanțele care v-au făcut să vă reapropiați de România în 1989-1990?*

Marily Le Nir: De fapt nu am rupt niciodată total legătura, pentru că am citit tot timpul în limba română. Așa cum vă spuneam, îmi doream mereu să găsesc o expresie echivalentă când citeam o frază în română: oare cum aș spune lucrul acesta în franceză? Dar nu am mers chiar până la ideea de a traduce. În decembrie 1989 eram în Martinica la fiica mea și am urmărit evenimentele la televizor. Mă plimbam prin cameră plângând și cântând „Deșteaptă-te, române!” și mi s-a făcut foarte dor de România. Am regăsit-o cu ocazia primelor alegeri libere, când am însoțit un jurnalist francez la București. După ce l-am încredințat pe acesta altcuiva, am mers la Cluj să-mi văd prietenii din copilărie. Voiam foarte mult să reînnod legătura cu România. Când am văzut cât de multe lipseau m-am întors în Franța și am revenit în luna iulie cu o mașină break plină de lucruri de primă necesitate. Am petrecut mai multe luni în România. Atunci l-am cunoscut pe Virgil Bulat, care mi-a vorbit cu multă emoție și căldură de Steinhardt, spunându-mi că tocmai apăruse *Jurnalul fericirii*. Mi l-a dat, l-am citit și am fost foarte impresionată. Am făcut apoi cunoștință cu Vasile Igna, directorul Editurii Dacia, cu care am simpatizat imediat. Mi-a cerut să traduc câteva pagini. Nu aveam dicționar și niciun alt ajutor, și în condițiile astea am tradus câteva pagini pe care i le-am arătat. A fost entuziast, mi-a spus: „Trebuie să îl traduci. Trebuie neapărat să te apuci de tradus”. Datorită lui Dan Hăulică, ambasadorul României pe lângă UNESCO, *Jurnalul fericirii* al lui Nicolae Steinhardt a putut să apară în colecția „Cărți reprezentative ale umanității” la UNESCO. Acest lucru mi-a influențat orientarea. Începând de atunci am abandonat limba germană, inclusiv activitatea de traducere din germană pe care o începusem deja, și m-am consacrat în întregime limbii române și dorinței de a face cunoscută literatura română compatrioților mei francezi.

M. S.: *Puteți să evocați conținutul mărturiei lui Nicolae Steinhardt?*

M. L. N.: *Jurnalul fericirii* este o carte impresionantă, pentru că autorul o concepe în închisoare, fără să o poată scrie de fapt. Nu avea nici hârtie, nici creion, a compus această carte în cap. În momentul în care Gheorghiu-Dej a eliberat prizonierii politici în '64, a putut în sfârșit să o aștearnă pe hârtie. Prin urmare, e o carte fără cronologie, autorul spune lucrurile pe măsură ce acestea îi vin în minte. Totul este întrerupt de conversații între deținuți, și m-am mirat mereu la început de ce o întrebare apărea într-o conversație, iar răspunsul putea să vină peste zece sau douăzeci de pagini, într-o altă conversație între deținuți. Mi-am spus apoi că era un mod extrem de abil de a prezenta timpul lipsit de timp al detenției. A fost o revelație. Cartea transmite toată durerea, toată durata și suferința detenției, dar și fericirea inefabilă a lui Steinhardt, care a fost întotdeauna atras de religia ortodoxă, de a fi făcut un pas decisiv – acela de a se boteza, de a deveni creștin, de a-l întâlni pe Isus. De altfel, după ieșirea din închisoare și-a abandonat cariera de avocat și a devenit călugăr, dar a continuat să scrie lucruri minunate. S-ar putea spune că Steinhardt este cel ce m-a făcut să traduc din română în franceză.

M. S.: *Steinhardt v-a ajutat cu siguranță să înțelegeți mai bine propria dumneavoastră experiență românească, dar și experiența cunoștințelor și a prietenilor părinților dumneavoastră.*

M. L. N.: Așa este. La un moment dat vorbește despre un macedonean, un aromân, spunând că nici el însuși și nici acest aromân nu au sânge românesc, dar că amândoi se simt profund români. Eram pe aceeași lungime de undă: nu am nicio picătură de sânge românesc, dar m-am simțit adesea româncă. În orice caz, limba este înrădăcinată în mine, și este o limbă în care nu doar că mă regăsesc, dar pe care o și transpun cu multă plăcere în franceză.

M. S.: *Considerați că aveți o relație specială cu limbile în familia dumneavoastră? Mi-ați vorbit despre atașamentul mamei, care nu era rusoaică, pentru limba rusă, și despre propriul dumneavoastră atașament pentru limba română, o legătură pe care ați ales-o, care nu era un dat.*

M. L. N.: Nu știu dacă toată lumea are o limbă de suflet, în orice caz mama mea avea. Ea a plecat din Rusia la 16 ani, câți aveam și eu când am plecat din România, iar rusa era pentru ea cu adevărat limba de suflet. Dovada este că în ultimele două zile ale vieții ea n-a mai vorbit decât limba rusă. Niciun cuvânt în franceză sau în germană, deși erau cele două limbi ale copilăriei sale. Doar rusă. Îi plăcea enorm această limbă, se simțea în largul ei, iar eu la rândul meu mă simt în largul meu în română. Dar era mult mai talentată decât mine, făcea traduceri în nouă limbi, nu pot să mă compar cu ea.

M. S.: *Se ocupa de traduceri tehnice.*

M. L. N.: Făcea exclusiv traduceri tehnice și comerciale. A refuzat întotdeauna să traducă literatură, deși era poetă și scria poeme în patru sau cinci limbi.

M. S.: *De unde vă vine interesul pentru literatură?*

M. L. N.: Mi se pare că a existat întotdeauna. Chiar și în amintirile cele mai îndepărtate mă revăd cu o carte sau cu un caiet în mâini. Am o fotografie în care sunt foarte mică, am poate un an și opt luni, și tata a scris pe ea „Manini chie”, adică „Marily scrie”. Probabil mă întrebau ce fac, și eu răspundeam „Manini chie”. Am avut întotdeauna cărți, tata îmi lăsa biblioteca la dispoziție, cu câteva interdicții, și am devorat în timpul copilăriei și al adolescenței multe romane și piese de teatru. Îmi plăcea să citec piesele de teatru din revista *Petite illustration* și eram pasionată de ceea ce descopeream.

M. S.: *După 1948 ați crescut și ați trăit departe de România, dar ați păstrat contactul cu literatura română datorită câtorva femei, în special datorită mătușii dumneavoastră Elena.*

M. L. N.: Chiar de la început, „tata Nicu”, cel de-al doilea tată al copilăriei mele, ne trimitea cărți autorizate, adică Mihail Sadoveanu, ediții expurgate din Eminescu etc. Continuam deci să citesc un pic, dar n-am mai avut ocazia să vorbesc româna până în '73. M-am întors în România în '73 și am reluat legăturile cu limba română, cu prietenii mei din copilărie. Întâmplarea a făcut să petrec atunci mai mult de două luni în România, pentru că am avut un accident de mașină.

Am beneficiat mult și de ajutorul mătușii mele Elena, care avea un doctorat în literă și o licență de teologie. Era o femeie de o cultură extraordinară și căreia îi plăcea să vorbească cu mine. A fost pentru mine un sprijin, mai mult, un ajutor prețios la traducerea *Jurnalului fericirii*, mi-a explicat anumite aspecte de teologie ortodoxă pe care le ignoram, iar limba română a redevenit o limbă curentă pentru mine. O întâlneam adesea, cel puțin de două sau de trei ori pe săptămână, și vorbeam mult românește.

Să le menționez și pe „tanti”, prietene de-ale mamei care, după ce s-au pensionat, au avut dreptul să obțină un pașaport și veneau în vizită cam din doi în doi ani. Locuiam la Paris pe vremea aceea și ele veneau la mine. Îmi povesteau tot ce se petrecea, toate bancurile [cuvântul apare în românește în dialogul original realizat în limba franceză – precizare M. S.], toate glumele politice care îi ajutau pe români să supraviețuiască în epoca aceea, și toate detaliile vieții cotidiene. Însă trebuie să precizez că, deși știam multe lucruri din poveștile lor, șocul pe care l-am resimțit în '90 când am venit în România a fost incredibil. Nu puteam să-mi imaginez că România a fost

demolată într-un asemenea hal. Nu puteam să-mi imaginez penuria sau niște lucruri absolut uluitoare. De exemplu, prietena mea aprindea aragazul dimineața. Îi spuneam: „De ce lași gazul deschis, e costisitor!” Iar ea îmi răspundea: „Gazul nu costă mai nimic, în schimb chibriturile sunt greu de găsit”. Erau lucruri absurde, multe lucruri absurde, teribile chiar, pentru că totul lipsea, de la ulei și zahăr până la becurile electrice și alte obiecte de primă necesitate în casă. Din această cauză am și făcut două călătorii cu mașina încărcată cu de toate, însă ajutorul acesta era doar o picătură de apă căzută pe o piatră fierbinte. Era insuficient, aduceam doar un sentiment temporar de ușurare. Am fost foarte șocată de situația țării. Însă am și citit mult în perioada aceea, chiar după '90 au apărut multe cărți, de exemplu romanele lui Eliade, care fuseseră mai mult sau mai puțin ascunse în perioada dictaturii, interviurile lui, o grămadă de lucruri care m-au luminat. Am citit în epoca respectivă *Craii de Curtea-Veche* și îmi spuneam „Ce mult mi-aș dori să traduc această carte, e minunată!” Până la urmă nu am făcut-o, cred că a tradus-o deja altcineva. Însă atunci am resimțit nevoia aceea irepresibilă de a transpune limba română în franceză.

M. S.: *Era și prima dată când aveai ocazia concretă de a face acest lucru.*

M. L. N.: Da, era și prima dată când aveam ocazia concretă de a face acest lucru, era prima dată când o traducere de-a mea a fost publicată. Cu timpul am dobândit statutul de traducător, însă drumul a fost destul de greu, eram complet necunoscută într-ale meseriei, nu știam regulile jocului, modul de a proceda. Încetul cu încetul am învățat să fac dosare de prezentare a unui autor și a unei opere pentru a le expedia la edituri – e ceea ce numesc a arunca o sticlă în ocean –, așteptând pe urmă o reacție. Lucrurile au început să se lege, unii editori m-au solicitat ulterior, de exemplu Vera Michalski de la editura Noir sur Blanc, care mi-a propus ea însăși anumite traduceri. Mi-am făcut un loc în meseria aceasta. Din 2007 în special lucrez non-stop.

M. S.: *Astăzi răspundeți unor solicitări sau continuați să veniți cu propuneri?*

M. L. N.: Fac în continuare propuneri, dar am șansa de a avea solicitări foarte interesante.

M. S.: *Nu ați fost tentată să propuneți un autor român în Franța între 1973 și 1989?*

M. L. N.: Nu mi-a trecut niciodată prin cap lucrul acesta, în primul rând pentru că în perioada respectivă eram încă preocupată de meseria mea, trebuia să-mi cresc copiii, aveam prea multe lucruri de făcut și îmi era greu să răpesc chiar și o oră ca să fac altceva. Viața mea era plină de preocupări imediate și urgente. Abia mai târziu am dorit să traduc, am încetat să practic meseria de profesor de germană în '89 cu intenția să mă ocup de traduceri din limba germană. Simțeam că învățământul era un capitol încheiat, îl explorasem suficient. Am plecat deci un pic înainte de termen, dar cu intenția să fac altceva. Întâlnirea mea cu literatura română și posibilitatea de a o transmite mi-au satisfăcut aspirațiile. Pot să spun că fac o activitate care mă face fericită.

M. S.: *Nu ați avut ocazia să reveniți în România după călătoria din '73?*

M. L. N.: Nu. Și nici nu mi-am dorit câtuși de puțin. Îmi spuseseam că nu o să revin niciodată. Am fost bineînțeles urmărită tot timpul. Copiii mei cei mai mici, care aveau 8 și 10 ani pe atunci, îmi ziceau: „Uite, mamă, cei doi domni din spatele nostru sunt tot acolo!” La un moment dat am fost cu Ileana, prietena mea din copilărie, la Govora, unde ea trebuia să facă o cură. Rezervase o cameră pe numele ei. Securitatea a venit să controleze pașapoartele și bietul director al motelului era să cadă pe jos când a văzut că scot un pașaport francez. „Doamnă, ar fi trebuit să-mi spuneți!” „Păi de ce?” „Nu putem primi străini așa, fără autorizație!” Am fost interogată de oamenii Securității o jumătate de zi. Știau de fapt tot ce făcusem, ce persoane văzusem... Aveau nevoie doar de anumite detalii, ce-i spuseseam lui cutare sau cutare... Mi-am zis că se terminase, că nu o să revin niciodată în țară.

M. S.: *Știți dacă prietenii dumneavoastră au avut probleme după ce v-au întâlnit?*

M. L. N.: Da, au avut multe probleme. Am un prieten din copilărie care tocmai obținuse „buletinul de București”, posibilitatea de a se instala la București, unde urma să fie numit procuror general. Soția lui era pediatru și avea și ea un post în capitală. Au fost trimiși în provincie, la Călărași, și când i-am regăsit în anii '90 erau tot acolo. Retrogradați, fără posibilitatea de a fi promovați, pentru simplul fapt că îmi vorbisera, că ne întâlnisem. Același lucru s-a întâmplat cu prietenii mei din Transilvania: niciunul n-a fost avansat, toți au fost interogați de Securitate, a fost groaznic. Mi-am spus că nu voiam pentru nimic în lume să le port ghinion prietenilor mei în felul acesta. În 1973 nu-mi închipuiam cât de puternic era controlul polițienesc asupra populației. A trebuit să-l trăiesc eu însămi.

M. S.: *Prietena dumneavoastră Ileana a descoperit și ea cu această ocazie supravegherea permanentă?*

M. L. N.: Cred că știa deja. Știa. Ea și soțul ei erau ingineri agronomi la Aiud, unde se lucra cu deținuți de la închisoarea de la Aiud. Din poveștile lor știau cât de cât care era realitatea. Dar nimeni nu vorbea despre asta. Nu se menționa așa ceva. Trebuia să taci, pentru că din trei persoane prezente la o discuție, una era un potențial informator.

M. S.: *Cele două luni pe care le-ați petrecut în România n-au fost deci lipsite de importanță?*

M. L. N.: În niciun caz. A fost hotărâtor. Mi-am regăsit rădăcinile românești. Am făcut niște chestii ridicole! Când am trecut frontiera, m-am oprit pe marginea drumului și m-am rostogolit prin iarbă spunându-mi: „Nicăieri în lume iarba nu miroase atât de frumos ca aici!” Era o prostie, doar eram o femeie în toată firea [în românește în dialogul original], nu mai eram o adolescentă, însă legăturile mele cu România erau atât de puternice, și le ascusesem atât de bine – purtată de viața de zi cu zi, de viața mea din Franța, care nu era lipsită de fericire –, însă faptul de a regăsi România, mirosurile, gusturile, expresiile, a fost un moment extrem de important.

M. S.: *Pentru a reveni la traduceri, ați început o carieră remarcabilă de traducătoare la aproape 60 de ani.*

M. L. N.: Așa este, am început pe la 60 de ani. Am 80 acum și dacă-mi dă Dumnezeu zile [în românește în dialogul original] și mai am timp, sper să pot continua. Încercarea de a face cunoscută literatura română este unul dintre obiectivele vieții mele. Aș avea impresia că nu am pierdut totul, că nu am ratat totul dacă reușesc cât de cât să transmit literatura, cultura acestei țări atât de puțin cunoscute.

M. S.: *Care sunt satisfacțiile dumneavoastră cele mai mari, eventual regreturile dumneavoastră, după un asemenea parcurs remarcabil?*

M. L. N.: Regretul vine din faptul că nu am reușit să traduc autori pe care îi apreciam. De exemplu pe Damian Necula, pentru care nu am găsit un editor. Singurele texte pe care le-am tradus și publicat din Damian au apărut în revista online *Seine et Danube* și în *Lettres roumaines*. Este marea mea dezamăgire. Apreciam mult omul și scriitorul. Există câțiva autori, Damian, Dan Stanca, pe care nu am reușit să-i promovez. Regretele sunt aceste cărți care rămân în sertar. Ar mai fi ultimul roman al lui Buzura, care ar fi trebuit totuși să-și găsească un loc la Noir sur Blanc, dar care nu l-a găsit deocamdată.

Printre marile mele bucurii este prima traducere, *Jurnalul fericirii* de Steinhardt, o carte extraordinară care ar trebui cu siguranță republicată, pentru că e epuizată. *Cruciada copiilor* a fost de asemenea un moment important. Iar acum romanul lui Dinu Pillat, *Așteptând ceasul de apoi*. Îmi place mult și cartea lui Vosgianian, care transportă cititorul într-o lume plină de cruzime, care trebuie însă evocată: cea a diasporei armenice și a instalării armenilor în România. Cred că în preajma centenarului teribilei persecuții a armenilor în Turcia este o carte bine-venită și care va ocupa un loc vizibil. E interesantă evocarea diasporei, a persecuțiilor, dar și o dimensiune orientală, povestea unor personaje, a unor destine extraordinare. E o carte frumoasă. E o mare bucurie să pot traduce cărți frumoase.

M. S.: *Dumneavoastră le deschideți calea și unor tineri colegi din România.*

M. L. N.: Am avut ocazia să predau ștafeta pentru un roman de Adina Rosetti care îmi plăcea foarte mult. Cum era imposibil să traduc acest roman pentru datele prevăzute, le-am propus editurilor interesate să o contacteze pe Fanny Chartres, o tânără colegă talentată. E o plăcere să le deschizi calea unor tineri, când tu însuși te-ai făcut cunoscut cu dificultate.

M. S.: *Fanny este și ea o româncă de adopțiune.*

M. L. N.: Da, cred că Fanny este o româncă de adopțiune [răsete]. E ca și mine, iubeste mult România.

M. S.: *Mulțumesc, Marilyn Le Nir, pentru aceste mărturisiri.*

Interviu realizat de MONICA SALVAN

Noiembrie 2012, *Bretania (Briec, Ty Fao)*

Un exercițiu de virtuozitate poetică

Sonia Elvireanu

ÎNTÂLNIREA CU Mircea Ivănescu este decisivă pentru destinul poetic al Rodicăi Braga, care acceptă provocarea lansată, un dialog liric între creatori. Perceptul inițial ca joc amuzant, devine un exercițiu de virtuozitate, finalizat cu publicarea volumului de parabole *Commentarius perpetuus* (Cluj-Napoca: Dacia, 1986), semnat de Mircea Ivănescu și Rodica Braga. Apariția sa stârnește uimire în lumea literară, datorită asocierii dintre un poet și o prozatoare, dar revelează publicului o poezie autentică. Dialogul lor continuă, iar în 2003 urmează *Commentarius perpetuus II*.

Titlul sugerează dialogul, comentariul imaginar, schimbul de replici între semnari. O întâlnire privilegiată între două voci lirice distincte, de o profunzime aparte. Aparent un joc, în realitate un exercițiu de imaginație creatoare. Două naturi diferite se întâlnesc, comentând același motiv, se completează, distingându-se prin limbaj și reflexivitate. Cartea e pusă sub semnul unei „parabole” din *Jurnalul seducătorului* lui Kierkegaard. În prefața la antologia de versuri Mircea Ivănescu, *versuri, poeme, poezii, altele aceleași vechi nouă* (Iași: Polirom, 2003), Matei Călinescu explică citatul justificativ ca fiind „un extras dintr-o operă pseudonimă a lui Kierkegaard [...] într-o relație paratextuală cu *Jurnalul seducătorului*”. Identificăm astfel două dintre caracteristicile operei filozofului, predilecția pentru intertextualitate și pseudonimie, cu efecte directe în lirica lui Mircea Ivănescu, ceea ce permite posibile analogii la nivel tematic și de procedeu literar. Pasiunea lui Kierkegaard pentru pseudonime i-ar fi putut inspira lui Mircea Ivănescu ideea unei dedublări poetice în alt sens: substituirea unui heteronim ca alter ego printr-o persoană diferită, o dublură feminină a vocii masculine. De altfel, Matei Călinescu mărturisește că a cochetat cu ideea că „Rodica Braga ar fi putut fi o invenție a lui Mircea Ivănescu, un incitant «heteronim feminin»”, una dintre vocile sale. Pe de altă parte, tentația livrescului, deci a intertextualității, e un element specific poeziei ivănesciene, posibilă influență a lui Kierkegaard.

Commentarius perpetuus se deschide printr-o trimitere la real, Biblioteca Astra din Sibiu, topos care generează o reprezentare a lumii, văzută de pe scară, pretextul unor întâlniri fugare cu celălalt sau al transcrierii unei senzații interiorizate. Celălalt deschide calea spre adâncul interior. Personajele, preluate din basm, schițează cadrul și atmosfera unei posibile povești reale, deși realul induce mai ales o stare. Senzația e mai degrabă de detașare, însingurare și trăire într-un imaginar livresc.

În replică la motivul ivănescian, Rodica Braga răspunde printr-un poem cu conotații biblice. Mircea Ivănescu anunță printr-o interogație motivul autocomentat, iar Rodica Braga îl reia la început de poem, pentru a rezona cu versurile lui Mircea Ivănescu. Inserarea în text a unui vers din poezia celuilalt creează efectul de dialog pe același motiv, poeziile fiind autocomentarii.

Poemele lui Mircea Ivănescu sunt aproape epice, o poveste scrisă la perfectul compus ori la prezent, cu invocarea persoanei a doua, care ar putea avea un dublu rol: un „tu” al interlocutorului, ca receptor al mesajului, sau un „tu” al propriului eu, ca dedublare și pretext pentru a monologa cu sine însuși. Numerotarea ritmică a versurilor creează senzația de verset, iar adăugarea notelor la final trimite din nou spre ficțiune.

Continuând dialogul despre limbajul poetic, Rodica Braga comentează replici, într-un fel de incantație lirică, în care reia simbolurile ambivalente din poemele lui M. Ivănescu, care sugerează două lumi, exterioară/interioară, conștientul/inconștientul. Dialogismul devine treptat un parcurs reflexiv în doi. Cuvântul e chiar esența poeziei, în măsura în care e capabil să intuiască și să exprime inefabilul. Cuvintele închid privirea poetului într-una străină, ca într-o oglindă ce reflectă un altul, deci miezul se pliază unei forme exterioare, mai mult sau mai puțin transparente, iar „privirile sînt tot vorbe”, care refac gesturi, drumuri existențiale.

Reluând definiția cuvintelor ca „ființă a ființei” din poemul lui Mircea Ivănescu, Rodica Braga o aprofundează, face referiri la abisul ființei interioare, la imaterialitatea din care se ivește cuvântul, eliberat din inconștient. Cei doi poeți schițează o poetică de o profunzime aparte, operând cu simboluri ce trec de la unul la altul, într-o împletire de idei și limbaje, despre poezie ca mijloc de a recrea lumea prin cuvânt. Parabolele devin un duet pe motivul timpului, în care povestea inițială a întâlnirii cu celălalt e atemporală, iar privirea oglinda, conștiința prin care imaginea e reprojecată în interior într-o altă lumină. Între real și imaginar, pe drumul sinuos al devenirii, poetul descoperă singurătatea, tristețea, spaima de neant.

Mircea Ivănescu se proiectează permanent într-un spațiu cultural amplu. Intertextualitatea se justifică nu doar ca simplu procedeu tehnic al modernității și postmodernității sau ca oglindă a eului poetic, exprimă o nevoie interioară de apartenență la o cultură majoră, europeană, la care se raportează dintotdeauna scriitorul român. În primele poeme, intertextualitatea, ca meta-discurs, este un adagio la poeme, la care renunță treptat, o variațiune stilistică, dar și ritmică a textului său. Justifică titlul de *scholia*, ca în manuscrisele antice grecești, reluând procedeu antic al adnotărilor, demonstrând că modernitatea nu inventează, doar

adaptează forme vechi. Drept corespondență stilistică, Rodica Braga integrează în poeme succinte elemente intertextuale.

Dialogul continuă cu parabole lirice despre creator, sufletul romantic, exilul interior, moarte, „interioritatea fluidă” și iluzia de a o capta, despre stări, sentimente, motive mitologice. Remarcăm la ambii poeți o deconstrucție a regulilor gramaticale, o proiectare în postmodernism în două sensuri: la nivel semantic prin inserarea livrescului în text, mai ales la Mircea Ivănescu, la Rodica Braga doar ca replică la textul ivănescian, ca aseasonare stilistică; la nivel de punctuație: frazele încep cu literă mică, nu cu majuscule, ca și cum textul curge într-un flux verbal neîntrerupt, deși poemele sunt autonome, proiecții ale sine-lui fiecăruia. Numele proprii și titlurile sunt scrise cu literă mică, procedeu curent la Mircea Ivănescu, preluat de Rodica Braga. Matei Călinescu enunță două posibile explicații pentru procedeu ivănescian: influența poetului american E. E. Cummings sau a dicționarelor. În orice caz, intenția poetului e de a sugera egalitatea cuvintelor, ce nu stabilesc ierarhii de sens.

Parabolele lui Mircea Ivănescu se construiesc pe o dublă realitate, cotidiană/culturală: „Mircea Ivănescu și-a trăit poezia ca lectură a realului perceput și simțit și, în egală măsură, ca infuzie a cărților” (Mircea Braga, *Despre ordinul suveran al receptării*, Sibiu: Imago, 2013, p. 137). Versurile sale „poetizează spațiul real” prin permanenta reiterare a amintirilor, sunt „poeme-narațiune” (Florin Balotescu). Povestea la Ivănescu e desprinsă din mit, cărți, filme sau din cotidian. Rodica Braga nu povestește, creează stări, un spațiu poetic metaforic sau pictural, rareori recurge la mit sau legendă, ca replică la poemul lui Mircea Ivănescu, pentru corespondență ideatică. Deși diferiți ca stil, îi apropie luciditatea, inteligența și seriozitatea jocului poetic, pretext pentru devoalarea sinelui.

Parabolele din *Commentarius perpetuus* dezvăluie perspectiva autorilor despre creație. Poemele armonizează două tipuri de discurs liric, „de factură pur cerebrală” (Romul Munteanu) la Mircea Ivănescu, vitalist-reflexiv la Rodica Braga. Deși distincte, nu există distonanță între cele două voci, ci complementaritate. Rodica Braga reușește să intre în jocul poetic, replicând conform propriei interiorități, reflexivității și particularități stilistice. Ceea ce părea inițial joc gratuit a devenit treptat fascinație pentru cuvânt, vibrație emoțională și intelectuală, deci trăire autentică. Mircea Ivănescu rămâne în sfera poezicului provocat, nu trăit, prin care creează stări apropiate de reverie, pentru a le destrăma prin acumularea de detalii livresci, paranteze, „devieri care transformă poemul într-o antologie de detalii”, după cum remarcă Al. Cisteleanu.

Am putea identifica niveluri diferite în tehnica jocului ivănescian: tematic, eros/artă poetică, real/ireal, cotidian/livresc; al tonalităților, ironie/autoironie; al măștilor poetice, el/ea, vocea masculină/vocea feminină; al pronumelor personale, eu/el/ea/noi/tu, ca alter egouri ale conștiinței auctoriale; al regulilor gramaticale, anularea majusculilor/păstrarea punctuației. Plăcerea ludicului nu ține doar de recuzita postmodernismului, ci, în primul rând, de natura intelectualului cultivat.

Poeme

de IOAN MUȘLEA

Umbră arsă

alătura doar umbrei cândva
îi vei fi stat? să-i fi însoțit
să-i fi întărit întuneceala
cu umbra-ți câtă o știi
de-ți stă în putere

și cum le-ai ales,
te-ai luat după ce? –
de n'ai fost în stare decât
în chip de rugină, cuvintele –
în chip de rapăn,
pe unele doar, să le'nsoțești,
într-un anume fel, să le învâlu
mai mult îmbăloșându-le
mai mult în umbră
aducându-le, a umbră arsă
aducând, peste măsură de ștearsă,
sfărâncioasă precum spuzeala

Ars poetica

de vreme ce textul – cred încă,
nădăjduiesc – am izbutit a-l fereca
și dinspre trei părți să-l închid,
care să fie atunci rostul poemului?

iată de ce
fără'ncetare caut și cercetez, încerc,
mereu întreb neostoit:
meșteșuguri câte ar fi, păsărarule,
de trebuință, de neocolit, jocului nostru –
mereu același – Marelui Joc? și câți ar fi –
au nu știi, nici bănuiești? – câți anume
s-ar încumeta și chiar ar fi părtași la el?
cum alteori – iarăși mă'ntreb, caut,
mă zbat: pe câți am să-i pot opri
de n-au să-l mai poată pătrunde –
așa cum spuneam –, închizându-l și
de tot ferecându-l dinspre, vai nouă!,
părțile știute, cele trei, care sunt...

dar mai cu seamă câte-ar fi de toate
aș vrea să aflu, să deslușesc
și câte-au mai rămas
deschise orișicui –
mie închise

veșmântul culorii

miez încolțit,
frământat în firida privirii,
însumi o'nchid
aidoma
alcătuirea

atât

al cui?

adesea mă întreb și mă cutremur:
nu care cumva
să mă fi amăgit, să fi crezut,

așa, într-o străfulgerare,
cum
dinspre coșmare și din tot ce mai vine,
din ce mai urcă de prin adâncuri,
cum, Doamne,
și'n ce fel
din toate spaimetele mele, din toate!
să fiu în stare,
eu?
să isc un asemenea text
să-i deslușesc plămada,
și'n cele din urmă
să mi se-arate, să-l văd
pe de-a'ntregul
și
chiar de-adevăratelea –
al cui, oare?
poemul

psalm

ajută-mă, Doamne, și lasă-mă
să vin mai aproape
să Te ating, să Te clintesc,
urnindu-Te mai într-o parte,
și să Te înconjur într-atât –
încât, până la urmă –
să și cutez a Te privi de-aproape de tot
să încerc să pun mâna
ca să pricep în ce fel
și până unde se întind,
cât țin în fapt
umbrele feței.

mă lasă'ntr-astfel
să aflu cine ești,
cu cine semeni,
de cine ții...
ca să mă plec
și'mpiedecat,
anevoie, căznindu-mă,
să îngenunchiez
și Ție
să mă'nchin

ca mai pe urmă,
să mă cobor îngăduie,
târându-mă să scotocesc,
în bolgii,
să pipăi orbecăind, să băjbâi,
simțind orice ar fi să fie
și să'ndrăznesc a pune mâna,
să încerc a pricepe miezul,
de umbră să-l pot despărți,
a-l rumpe chiar
și într-astfel
să aflu
cât mai durează în fapt
și până unde se întind,
ce pot ascunde
și'n ce fel, de cine țin
fețele umbrei

LAZĂR AVRAM, farmecul evocării

Ion Bălu

ALCĂTUIT DIN trei segmente distincte, *Leac de singurătate* (Editura Karta-Graphic, 2013) rămâne un semnificativ popas în creația poetului Lazăr Avram.

În secțiunea mediană, *Sub semnul amintirii*, sunt adăugate două serii de micronarațiuni. Cele dintâi recreează specializarea autorului la Institutul Francez de Petrol din Paris, în anul universitar 1992-1993. Celelalte selectează momente și întâmplări din orele de curs de la Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești. Ca în *Parada dascălilor* de Anton Holban, Lazăr Avram conturează personalitatea și structura caracterială a profesorilor și a colegilor universitari.

Întâia secțiune, *Gânduri vechi*, și ultima, *Din livada nespusei cuvinte*, sunt edificate pe o succesiune de aforisme, evocări și însemnări distribuite aleatoriu, după capriciile memoriei. Prin pregnanță și lapidaritate, multe însemnări acced spre norma statuată estetic.

Însă aproximativ o mie de aforisme din primul amplu segment – situat valoric între *Vorbe... vorbe... vorbe* (1934), *Gânduri* (1948) de Victor Eftimiu și *Privind viața* (1930) de G. Ibrăileanu – se apropie, prin tehnică, structuri tematice, delicatețe confesivă, de cugetările criticului ieșean. Pentru amândoi, aforismul constituie forma sintetică a experienței ontologice, stocată în engramele memoriei senzoriale, păstrată în timp și reactualizată prin elaborare.

1. „Eu sunt ardelean!” Enunțul rostit de G. Călinescu, într-un articol din *Tribuna poporului*, este implicit asumat de Lazăr Avram. Profesorul universitar de azi, specializat în foraj-extracție, terestru și marin – „... m-am risipit, cu dărnicie, în arta forajului” –, își reliefează obârșia ardeleană ca o noblețe princiară: „Când liniștea mi s-a instalat în suflet, închid ochii, iar Maieru lui Liviu Rebreanu devine «cuibul viselor» din tinerețea mea”.

O imagine similară închide volumul. În imaginație, se ivesc

bătrânele noastre case țărănești, curțile lor mari și tihnite, intrate de acum în ceața le-

gendi. Gândul meu se pleacă peste acela al bunilor și străbunilor mei, într-un soi de ritual ancestral al rugăciunii sufletului. Și al mândriei că fac parte din rândul acelor mlađițe românești, crescute în paturi umplute cu pănuiși de porumb...

Același tărâm de vis este sugerat plastic de coperta volumului, gândită de Claudiu Voicu. În prim-plan, crengile despletite ale unui arbore; în spate, Someșul. În fundal, munții și, deasupra, azurul cerului, brăzdat de nori.

Întoarsă spre propria-i existență, vocea instanței narative evocă cinci generații. „Îndoit pe coarnele plugului”, bunicul Lazor avea o blândețe „ca o vibrație de lumină lină”. Deseori, bunica intra în rugăciune împreună cu sufletul „precum binecuvântatele ploii de vară”. La 85 de ani, tatăl tăia în iarbă „brazdă largă și groasă”; privindu-l, fiului i se pare „un sfânt venit să cosească iarbă în grădina raiului”. Îndemnul mamei – „desăvârșită în rugăciune și cu fruntea încercănată de lumină” – de a se apropia de miezul „omeniei” din veac i-a călăuzit drumul în viață. Și l-a transmis fiului său. Bucuria oferită de graiul nepotului „n-are echivalent pe lume”. Iar trupul Anastasiei, nepoata, degajă arome de „flori de lapte” și „flori de stele”.

Înălțat pe „oase de feciori”, legănat în morminte „de ochi cercănați”, rumenit cu bocete, cu toponime păstrate din limbajul traco-dacilor: Măgura de Sus, Măgura de Jos, Maieru, în amintire, rămâne un tărâm mirific. Aici, pe vremuri, țărani semănau laolaltă cu grânele și gândurile lor. Atunci, zorile intrau în casă prin ochii mamei, fețele copiilor erau radioase și oamenii „parcă mai fericiți”.

Ca în poezia lui Goga din primul său volum, vocea emițătorului recreează lumea satului Maieru. Psalmodic, sunt evocați măiereni de azi și cei trecuți în lumea de dincolo, „cu Virgil, cu Ionuț, cu Vasile, cu George...”, cu profesorii din școala generală: Sever Ursă, Titus Regvald..., cu preoții Irimeș și Iuliu Drăgan... „Doamne, ce oameni, ce personalități!”

2. **Gânditorul** O fibră filosofică învăluie textul întregului volum. Nu în sensul elaborării unui sistem. Asemenea lui Caragiale, Lazăr Avram are o filosofie implicită, diseminată în reflecția generală asupra lumii. Constant, folosește substantivul „dor”, concept filosofic, teoretizat de Lucian Blaga și Constantin Noica. Sensurile conceptuale, echivalate prin „désir, douloureux, deuil, tristesse, nostalgie”, au fost sintetizate de Anca Vasiliu în eseu *Dor*, singurul substantiv românesc inclus în *Vocabulaire européen des philosophies* (Robert, Seuil, 2004).

În aforismele lui Lazăr Avram, dorul are semnificația unei atracții perene spre copilărie. Anii aceia sunt evocați „cu o melancolie din care nu lipsește bucuria” – cum se exprima Nicolae Manolescu, într-un interviu. Copilăria ca timp al genezelor, când sufletul se afla aproape de origini, iar gândul, încins cu brâul curcubeului trimis de bunica amintire din cer, „la ultima ploaie a copilăriei”.

Azi, dorul de „acasă” are o asemenea intensitate, încât naratorul își revelează umbra copilăriei „închinată în fața geamului” din casa părintescă. Memoria iconică se dizolvă în memoria senzorială. Rezemat de cântecul copilăriei, scoate „prin cumpăna gândului” răcoare din fântânița de pe dealul

Bortii, ascultă răsuflarea pădurii, percepe gustul brânzei fripte pe grătar și receptează efluviile olfactive ale pâinii coapte în cup-torul bătrânesc. „Nemăsurat, mistuitor și misterios” rămâne dorul omului născut la sat: „Ca o chemare întrupată în durere...”

Tot de gândirea filosofică țin aforismele dedicate creației artistice și meditația asupra destinului țării, „disprețuită de politicieni și năpăstuită de manageri”.

Notez și un gând cioranian: „Deșertăciunea patimilor și ambițiile nemăsurate omoară la români progresul și evoluția firească”.

3. **Marile teme ale sufletului omenesc** Aforismele îngăduie ilimitate zone tematice. Copilăria, „ploaie aristocratică de lacrimi”, amintirile, „nevăzute flăcări”, tremurând sub zăriște, țărani, „singurătăți anonime”, sub „streășina vremii”, judecățile de valoare: „... în ziua de azi, mediocritatea a ajuns privilegiul, iar prostia atuu politicienilor”, caracterul și moravurile contemporanilor etc. – alcătuiesc țesătura ideatică a textului.

Semnalez tensiunea interioară a gândurilor. Ele „referment beaucoup de sens en peu de mots” – preciza André Lalande. Și tehnică, adaug. Reiterarea locuțiunii adjectivale cu valoare de nume predicativ al unui predicat nominal cu verbul copulativ neexprimat: „Fără de leac apăsarea și această amintire bătrână care a luat locul unei lacrimi. Fără de leac...” – sugerează alte trăiri nespuse.

Deseori, anafora este intensificată prin germinare sintactică a subordonatelor modale, introduse simetric prin același adverb comparativ: „Dalta cioplitorului măierean cade totdeauna straniu, între taină și vis. Cum cade câteodată iubirea. Ca o ispită agățată de curcubeu. Ca o foame de albastru. Ca o ținută lungă din copilărie...”

Alteori, cugetările sunt ridicate pe o comparație însoțită de inuzitate distribuții lexicale: „Balsamul orhideelor din Sud rămâne mereu logodnicul tăcerii nordice, unde norocul încă mai ninge. Ca o tinerețe care se leagă pe o creangă încărcată de rouă”.

Numeroase altele strâng aspectele individualizate ale atracției interpersonale: ispitele dragostei, iubirea-miracol. Omul adevărat nu-și alege soția ca nevastă: „Își alege raza, își alege orizontul. Își alege rostul vieții”.

Construite pe determinarea heideggeriană „a-fi-laolaltă”, aforismele din ultima secțiune a volumului restrâng gândurile la familie, prieteni, cunoscuți. Și, prin extensie ficțională, se întorc spre satul natal. Și către sine. Timpul, trecerea lui, angoasa provocată de povara anilor înfioară sufletul.

Piesa de rezistență rămâne testamentul oral transmis fiului. Vocea naratorului vorbește alegoric despre sfârșitul biologic, asemenea lui Arghezi din poemul *De-a v-ați ascuns*: „dragul meu fiu”, moartea nu poate lua cu ea totul: „... să nu-ți fie teamă! Eu mă voi așeza pe undeva pe-aici, pe-a-proape de fereastră. Lasă geamul deschis, atunci când crezi că n-o să-ți fie frig. Așa, vom asculta împreună cântecul cerului...”

Izvorâte din experiența existențială și din realitățile României de azi, unde „mulți oameni trăiesc doar atât cât să nu moară”, aforismele sunt înecate în tristețea trecerii, ca melancolia răsfrântă peste suflet, într-un amurg de toamnă târzie.

Moartea dinaintea morții

Ștefan Bolea

caracteristica de bază a morții în viață: sentimentul estompării

*

farmecul subtil al compozițiilor pentru pian ale lui Nietzsche nu și-a relevat încă sensurile

*

solistul este propriul său instrument
sunetele care se nasc sunt doar ecouri ale emoției sale interioare

*

claritatea este o cerință necesară
când te avânți în abis, trebuie să-ți ascuți pumnalele

*

Sonata nr. 14 în do diez minor (quasi una fantasia)
introducerea este un pasaj de introspecție funerară

allegretto – un interludiu înșelător, o năframă între depresie și manie

presto agitato – fără acest fragment, metaforă a nebuniei estetice,
Kreiseriana n-ar fi fost în niciun caz posibilă

*

muzica insomniei este o melodie infinită (de altă factură decât cea din *Tannhäuser* sau din Simfonia a șaptea a lui Bruckner), un *largo* simbolist copleșitor
este muzica abisului, care topește obsesiile și deschide tandru venele

(mirosul de sânge cald)

viața se scurge din tine cu o lentoare ce pare infinită
muzica insomniei este un anesthetic, care te poartă la granița dintre viață și moarte

*

bufonul este esențialmente tragic, nu există alt tip de bufon
ironia sa extremă dizolvă orice valoare
cel mai greu de suportat este priveliștea unui bufon decăzut, care a cedat tragicului
un bufon autentic seamănă cu un acrobat, mereu încordat, mereu fantast, ahtiat de pericol, frate bun cu ridicolul și cu disprețul de sine, un adevărat echilibrist

*

de unde știm că murim? ne luăm după ceilalți
moartea este conformismul absolut
cum putem vorbi de originalitate, când moartea ne reduce pe toți la o schemă, la un șablon?
aș vrea să fiu primul om, care doar ar presimți moartea, n-ar ști sigur că se stinge

*

primul om n-a murit ca noi încă din timpul vieții, viața lui, destinul lui era indecis
pe vremea aceea totul era pus în discuție
viața este o mutație primejdioasă, un drog în care nu merită să investești
viața este una din fațadele morții, un vis chinuitor și prelung
viața este o moarte imperfectă
ce cruzime să arunci cu viață în stânga și în dreapta, să faci pe Dumnezeu
sperma creației e neagră de atâta calvar
n-aș concepe un vierme măcar, să știu că îl ofer morții
viața este o crimă

*

odată ce s-a evaporat presentimentul ei, vara începe să se descompună

*

între moarte și suferință nu există posibilitate de alegere

*

clipele dinaintea morții sunt pure

*

hedonismul a decăzut din filosofie în fapt divers

*

știi că ai atins absolutul, atunci când singura posibilitate de mărire este moartea

*

moartea seamănă cu primul orgasm
presimțirea extazului este mai puternică decât revelarea lui

*

nu există viitor, pentru că viitorul îl vom trăi ca prezent
nu există trecut, pentru că trecutul l-am trăit ca prezent, ne-a scăpat printre degete

teama de viitor și neîmplinirile trecutului ne întinează prezentul
fantasmele viitorului și reziduurile trecutului ne fac să trăim prezentul ca viitor și ca trecut, niciodată ca prezent – nu există prezent

*

disprețul pentru cei care ne sunt inferiori social este forma scabroasă a vanității

*

în timp ce un om se autocreează, se schimbă în profunzime, distruge ceea ce este viciat și gestică noul, nemaivăzutul, în timp ce este devorat de toți demonii și se războiește cu toți îngerii, ceea ce este el cel care devine nu atrage atenție prin nimic în exterior, trezind doar ignoranța celorlalți
el este anonim tocmai atunci când este autentic
când tot ce a devenit iese la suprafață, când seninătatea înlocuiește lupta și o aură de semizeu transfigurează grimasele de nebun, când geniul a devenit operă și scânteia a murit, lumea aplaudă, se bucură, jusează

ceea ce a fost, sămânța, focul, teribila confruntare cu ce este rău și ce e bun deopotrivă, a trecut ca o furtună și orbii și-au deschis ochii, aprobând din tot sufletul lor infim roadele dezastrului, grădina unde a semănat anarhistul
un om ruinat va fi supt pe pedestal și luat drept model
ceea ce devenea, este și nu mai are curajul să devină
ceea ce este, este mort

dar netoții nu-și dau seama și aplaudă încă
în mijlocul mulțimii un geniu buimăcit
când poetul sângera pentru cunoaștere, era luat drept un șarlatan taciturn, un meșter insolit, un dezmațat, un excentric acum, când totul e ca mort pentru el, care a desființat conceptul de nemurire (și de moarte deopotrivă), cretinii aplaudă
nimeni n-a avut ochi pentru scânteie, pentru fitil iar platitudinea prezentă, atemporală, supraistorică o iau drept foc de artificii, drept aurora boreală, drept curcubeu

*

temerea cea mai feroce a moralizatorilor este că odată ce ființezi dincolo de bine și de rău, devii complet malefic

*

cei care neagă legătura dintre om și maimuță ar putea refuza să recunoască la fel de bine că lupul este strămoșul câinelui

Goana

Marian Dumitrașcu

— **M**I-AR TREBUI o corabie cu pânze ca s-ajung la timp, îi spui. Așa că nu știi, Iubi, chiar nu știi. Ei bine, asta nu-i deloc adevărat. Ce?! Doamne! Nu se mai vede nimic. Știi ceva? Cred că te descurci tu. Știi ce? Cred că-atâta lucru poți face și tu. Cum adică, ce vreau să spun cu asta?

— Îi închizi și te sună după o jumătate de minut. Ai un suflet de descărcat și te repezi.

— Mai am un cuvânt pentru tine. Nu pot fi în două locuri deodată. Care e cuvântul aici? Cu siguranță *nu*. Și-am mai găsit unul. Nu găsești că fac destule sacrificii și așa? Aici? Sigur *sacrificii*. Dar tu poți înțelege că-i tot *nu*. Nu?

L-ai lămurit. Nu degeaba ai făcut cursul ăla de Științele comunicării. Îngropi mobilul pe locul mortului, atâta dragoste și înțelegere. Viața în doi. Cheile de la aceeași ușă, un film pe săptămână, câteva zile la munte sau la mare pe an, șosete murdare. Dumnezeu! A văzut cineva toiagul lui Moise pe undeva? Vântul aruncă ploaia în rafale. Simți mașina lunecând ușor într-o parte, împinsă de forța vijeliei. Parbrizul e-o perdea de apă. Ștergătoarele, o umbră în plus. Par acele unor metronoame-ndepărtate. Măsurând. Măsurând. Timpul. Trebuie să schimbi neapărat ringtonul telefonului de serviciu.

— Clienții sunt pe drum, intră direct în subiect Edi.

— O!

— Exact, e de acord Edi.

— Când ajung, dă-le fursecuri, îi spui.

— Când ajungi tu?

— Asta-i... *o problemă*, ești cât pe ce să greșești. Dă-le fursecuri!

— De contractul ăsta depinde...

— Sigur, i-o tai.

Nu degeaba ai urmat cursurile alea. Pachetul de Lucky e gol. Cauți în torpedo, care e plin de discurile cu Bowie ale lui Iubi. Te-ai lăsat la-ncăputul anului, ca tot omu', așa că ce-ar fi să te lași acum pe bune? În depășire, băjbâi cu o mână după telefonul personal. Îl nimerești tot pe cel de serviciu. Agendă. Selectare. *Edi*. Se apelează.

— Aici, te ia la mișto Edi.

Simți cum te învâluie spirala cunoașterii și-l lași în pace.

— Și eu. Apoi i-o trântești: Într-o oră.

Schimbi repede telefoanele-ntre ele și-ți transformi vocea-n mieunat.

— Știi, Iubi, cât de important e pentru mine.

Iubi scoate cu cleștele un

— Mdea.

— Și știi că nu-i așa mare greutate...

— Nu pot să sufăr chestia asta! se aprinde Iubi.

Îl lingușești puțin și-l împaci la fel de puțin.

— Odată ce obții postul, totul se va schimba, îi spui. Vei vedea, îl asiguri. Voi fi mereu acolo. Nu pot să mă gândesc că totul a fost în van. Că toată munca pe care am depus-o până acum a fost de pomană. Pur și simplu nu pot să procesez chestia asta.

— Ai grijă pe drum, înghite Iubi. Te iubesc, și, ohoho!, Norocul tău, nu se poate abține.

Vezi un camion apropiindu-se din direcția opusă. Forțezi depășirea. Intri pe contrasens și roțile uită de volan, de direcție. Mîntea ți se goleşte. Mașina a luat-o la sănătoasa, parbrizul înghite peisajul de jur împrejur, ești o păpușă aruncată dintr-o parte în alta, dar înăuntru ești atât de liniștită, s-a făcut deodată liniște. Doar o întrebare. Roțile deja mestecă noroiul, nu știi când te-ai oprit, nu știi cum și nu știi cum de te mai poți mișca și acționa ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, timpul nu mai e măsurabil, roțile aderă, momentul a înghețat pentru a fi dezmoșit și acceptat și gândit și regândit, cântărit (și, poate, discutat) alte dați, nu acum, atunci, apoi mașina pornește în marșarier pe propriile urme săpate în noroi cale de vreo zece metri de la carosabil. Sărută asfaltul. Se scutură de bulgării de pământ. Doar o întrebare. Cine-i cea mai norocoasă fată?

Ploaia s-a oprit. Cerul s-a deschis. O baie de albastru inundă totul. Limba de ciment care se-ntinde înainte, albastră. Copacii de pe margine, albaștri. Mașinile care trec pe lângă, interiorul, tapițeria, albastre. Telefonul de serviciu, altfel negru, pare bleumarin acum. Edi nu are punct, nu are virgulă.

— Clienții sunt aici, îți zice. Clienții vor să vadă documentația. În spatele lor i s-a părut că-ntrevede apocalipsa mayașă sau care vrei tu.

— Ești un băiat tare bun, Edi, îl întrerupi. Poți să spargi o amărâtă de-ncuietore de la un sertar? Ai acolo toate copiile dosarului, îi dai mură-n gură. Nu aștepti nicio reacție, nu vrei să-l auzi c-o să se descurce, că n-o să se descurce, de mulțumiri nici nu poate fi vorba.

Deschizi radioul. *Ch-ch-ch-changes*. Intri în depășire, vezi un camion albastru venind din cealaltă direcție, te răzgândești, frânezi și te întorci îndărătul furgonetei albastre de care voiai să treci. Ești a doua mașină la un semafor cu trei lumini pe trei nuanțe de albastru. Albastru roșu albastru galben albastru verde. Schimbător de viteze. Telefonul de serviciu. Fără semnal. Schimbător de viteze. Mobilul personal, agenda, *Iubi*, apelare. Mesageria vocală. Schimbător de viteze. Numărul de fix, apelare.

... *lăsați mesajul după semnalul sonor, biip!*

— Știi ce-am ascultat? *Changes*. La radio. Cred c-o să-mi pun un CD.

Trei țuuturi. Baterie descărcată. Monolog întrerupt.

Poeme de FLAVIA TEOC

Decembrie

Vei citi această scrisoare la strălucirea borcanului cu miere,
Mișcându-ți pupilele de la stânga la dreapta, tăind
fășii prin lumina pământească
A soarelui digerat de gușa albinei, la ora când gheața
va trece
Dintr-o fereastră în alta ca un talaz de boturi umede.

Sau o vei citi cu voce de tare, până când cuvintele se
vor vedea
În trup, plutind prin aura onirică a craniului tău sau
până când te vor părăsi
Ca o coadă de cometă, fugind de propriul cap.

Așa vei citi această epistolă, dacă o voi scrie cândva.

Moșu

Șerpia de sub căpițe, prunii și tufele de măceș,
Toți stau la taclale și fumează pipă.
Fumul se-așază pe capul bătrânului
Ca pe-un mucenic în rai adus să strângă fânul

La amiază rupe cu milostenie o bucată de căpiță
Chiar din trupul Domnului
Să ne culcușim în ea și să uguim,
Asemeni porumbeilor într-un cuib de tutun

Atât de fericiți, încât fumează pipă.

Cimitirul Central

Negre pălării levitând în aburul vieții
Peste trupurile căzute greu în pantofii cu toc

Și două sunete despiciându-se din
Mirosul puternic și amar al plantelor:

Cei vii, întorcându-se în cadență
Acasă
Cei morți, lovind ritmic peretele
Cu propriul femur.

*S-a născut la Zagreb în 1980.
A publicat trei volume de poeme,
pentru care a primit mai multe premii
de poezie foarte prestigioase.*

Poftă

Culegem măslina. E început de decembrie,
casa este peste drum, rece, neterminată.
În mijlocul încăperii mocnesc lemnele de încălzit.
Bura aduce fulgi de sare din mare.
Pe zid este născătoarea-de-dumnezeu: mulătră cu sâni goi.
Suntem mulți, tăcuți în propriii pumni.
Fluturăm din mâini, atingem frunzele de tutun,
degetele sunt suprasărate și le aruncăm în foc.
Foamea se cațără din port, din vapor. Coboară oameni de apă și
de pământ
și dispar sub pietre.

Din podea cresc niște urechi mari care ne folosesc
la comunicare. Nu înțelegm niciun cuvânt,
dar urmărim bătaile limbii.

În întuneric, cât timp
clopotul dimineții e încă departe, îi rog pe
Volland și pe Pisică să-mi aducă puțină pâine.
În stomac sunt sădite limbi sălbatic
care, odată cu venirea pe insulă, au albit.
Pâinea e discernământ, iar tot restul împărțit
pe simpla rută dintre țarm și insulă.

Puntea

Mă aplec peste marginea feribotului.
Vântul ia două șuvițe care pâlpâie sălbatic peste față.
Hanoracul cu blană falsă e mai subțire decât petala.
În acel trup obișnuit au alergat păsări și albine,
ursoaice cu pui, lișițe și încă o făptură primară.
Pe punte nu e nimeni, dar e zgomet.
Se plimbă titani eliberați, scârțâie din cojoacele lor prea mari.
În vânt bărbile le par fragile, precum avalanșele.

Sub punte, sub scară, cei doi beau cafea.
Încă mai sunt pe jumătate acolo, ceașcă goală cu câteva picături
reci de espresso.
Răsuflarea mea, darul vorbirii și al mișcării, grația, încă mai sunt
pe jumătate acolo.
Unul dintre ei și-a scos paltonul. Pe frunte îi este o pată fierbinte.
M-am dus să văd ce va spune reflexia în mare,
este suficient să te îndepărtezi numai puțin
sau spuma te va izbi totuși de propriile oase.

Bătrânețea

În noapte mișcărilor se răcesc.
Deoarece culorile trebuie să se odihnească, rămâne doar un
albastru obosit.
Maria vorbește repede, prin nopțile ei se rostogolesc pietricele.

Cu jumătate de chip sunt în foc, iar cealaltă parte se zimțează.
De când lăuntru a ars de tot pe vreascu unui singur sârman
cuvânt rostit,

mi-a rămas ultima apărare: să fiu pasăre de ceară.

Cu mișcarea mâinilor dărâm postavul solemn al serii:
discuția în jurul focului într-o limbă peninsulară.

Deasupra încăperii e un pat în care neascultarea a construit deja
castele
în gheață. Pentru-a mă-ncălzi las boala cu planctonuri
să mi se scurgă-n picioare. E tot mai greu să controlezi vapoarele
pe insula asta.

Întuneric

Pe insulă întunericul are straturi geologice
iar ființa umană lasă urme de scoică în pat.
Abandonate, notele incinerate, terțele minuscule și veștejite
ale cântecelor de coastă ne trag într-un vis de carbon.
Doar noi două ne furișăm la trei
să ascultăm cum liliputani horcăie pe străzile înguste
iar câteva limbi pricâjite fac dragoste de-o decadă
la etaj, deasupra poștei.
În grădina pe care noi o alegem
frunzele au crescut în afara controlului.
Ne învelim cu ele să ne soarbă rămășițele apei din piele,
să ne usuce gândurile și să le fărâmițeze în vis.
La comanda în unison a cotoarelor cărților
ne retragem, mergem înapoi, până ce ne va închide coaja amară.

Primii pantofi ai tatălui

În fundul dulapului, de fapt sub pământ, printre rădăcinile
fagului din care dulapul de-abia se va face,
se găsesc pantofii tatălui.
Negri, ponoșiți, din piele subțire, două prune uscate
în care se mișcă rămurele, încheieturi trosnitoare.
Au fost primii lui pantofi pe care mi-i amintesc.
Sigur, nu și primii lui pantofi.
Nu ieșea din ei, crescuseră deja împreună cu pielea,
vii, suculenți, minerali. Pentru vară și iarnă.
Nici prin gând să-i schimbe cu unii noi.
În dulap mai trăiau o familie de gândaci, zeci de furnici
și urechelnițe. Pantofii erau arcele lui noe pentru micile gânganii
de casă
pe care le purtau dintr-o zi în alta.
Într-o zi mama a luat pantofii de urechile lor delicate
și i-a aruncat afară.
Tata nu s-a împotrivit, ci a luat alții, pantofi obișnuiți de bărbat.
Negri, primii pantofi, trași de urechi, fără simțul înfrângerii
s-au dus în pădure. Exact așa cum de ani de zile
ne avertiza tata: m-am saturat, mă duc în pădure.
Au devenit pământ, arbore, poate chiar o tufă cu poame amare.
Pantofii în care au crescut fetele tatălui
și multe alte propoziții destrăbălate.

Poezii inedite
traduse din limba croată de ADRIAN OPROIU

Poetă și prozatoare.
Scrie în limbile occitană
și franceză.

Turmstraße sau O iubire fără corp

Maëlle Dupon

MĂINE DRUMURI clare, într-o zi care se mestompează și întâlnește o altă amprentă. Autobuzul M27. Coborâsem prea târziu, noaptea se ridicase deja și simțeam răcoarea în vânt. Februarie. Un alt drum de singurătate, drumuri fără să știi, doar certitudinea de a fi acolo. Zăpada curgea, albă, în negreala acelei ierni. Eram la Berlin, urmărisem acel lucru care mă împingea, care mă ducea departe. Mă plimbam prin întuneric, vedeam Tiergarten, țesătura încurcată de șine și de tuneluri de metrou care se adânceau în pereții mișcatori. Nu mai știu dacă era frig, nu mai știu, am iubit atât de mult și fulgii albi erau tot atâtea străluciri de singurătate. Orașul era negru, umbrit, cu un gust de bere. Îmi amintesc de un tânăr, de nisipul de pe podeaua unui bar din Nollendorfpplatz. La căderea nopții, mă apropiam de un demon de lumină și absență. Am rătăcit prin nopți așa cum se rătăcește pe străzile Berlinului. Fără întoarcere, fără plecare și fiecare fărâma de corp era un vis pe care îl devoram din ochi.

Noaptea nu era noapte. Curgeau picături de zăpadă, prea repede zdrobite pe gudronul mut. Niște pași apăseau acest relief de albeață și urmele erau cenușii și grele. Nu existau cuvinte, numai fulgi asemănători, care se învârteau atât de repede și se așezau pe ochi. Noaptea vorbea, trenuri fugare se grăbeau în oraș și plecau mereu departe. Nu exista limbă, nimic, mergeam și vedeam încă albeața fiecărei urme. Constelații de particule limpezi în cristalizarea frumuseții. Nu-mi mai aminteam de trecut, niciodată n-am avut drum, așezate pe pietre se desenau încă umbre. Murmure de neauzit, ele vorbeau, și trenurile, și străzile de noapte clară, și oamenii grăbiți. Culoarele infinite ale unui alt oraș de singurătate. Limba mea, poate că nu ești limba mea și eu mergeam la fel și te ascultam. Te-am ascultat. Ecoul unei voci mă urma în adâncul corpului.

O cască turtită pe ureche, în sală stranie-tatea vidului. La Siemensdamm, clădirea cu cărămizi roșii. În sală vedeam cenușii ce-

rului în spatele geamurilor. Valul vocii era regulat. Măinile apăseau pe tastatură, în timp ce ochii căutau pe ecranul ordinatorului. Le răspundeam metodic vocilor grăbite care cumpărau și dispăreau. Conexiunea între mine și un univers impalpabil. Mă priveam, neputincioasă, îmbrățișând mecanizarea existenței. Eram martorul acestui abis, al aceleiași resurgențe a unei unice și multiple singurătăți a existenței. Coboram scările până la U-Bahn și schimbam iar la Westhafen. Berlinul era noapte și oamenii mergeau mereu așa, pe străzi de întuneric și se întorceau apoi în băcăniile turcești ca să cumpere mate.

Umbre pe care le urmăream și prin nopți legănarea corpurilor care dansau. Contactul rece al paharelor și delăsarea corpului amețit. Cu ochi în care vrei să trăiești încă, un vis de tinerețe și o față cu părul atât de blond și neted într-un colț al toaletei. În spatele ușii, praful alb într-o punguță de plastic. Negreala din sala clubului și mirosul de fum de țigară. Muzica electronică îmbrățișa fiecare sipet de căldură. Capul său ușor, am dansat o clipă. Dintr-o dată gustul suav al buzelor sale care s-au așezat pe furie. Stranie-tatea buzelor sale și deopotrivă blândețea fragilă a chinului. Am urcat apoi într-o altă sală și Julian și Murat erau în spatele aparatelor muzicale. Căldura palpantă și senzația degetelor sale care păreau să mângâie veșnicia într-un gest de candoare. Poate că am rămas un moment așa. La fiecare respirație, pieptul său se ridică încet și ridicarea sânilor săi era o ofrandă adusă frumuseții.

Continuitatea șinelor și a cablurilor se desena la orizont. Trenurile treceau, roșii și galbene, clădirile dărăpănate și uzinele cu geamurile închise. Spre era mărginit de copaci bătrâni și de iarnă și de lenta derivă a micilor vapoare. În această viziune șinele erau sinuoase la nesfârșit. Îmi era atât de foame de acest necunoscut și poate îmi era frică. Afară, în găurile pasagere între deambulări și chipuri fugare. Uneori greșeam trenul și rămâneam o clipă privind peisaje stranii prin vechile geamuri ale vagonului. Poate cu frică, avidă de acest tremur de singurătate. Un instinct de supraviețuire ascuns în măruntaie, pe care îl urmăream.

• Desen de Gabriela Melinescu

Hai, nu vreau să mor, vreau să trăiesc în delectarea unei singure clipe și vom petrece nopți fără să dormim. Ne întorsesem în club și totul era încă gol, tu branșai aparatele, discuri negre și strălucitoare între degetele tale, un pahar de whisky pe tejghea. Apoi sala s-a umplut, de corpuri, de mișcări, de sticlă spartă, de fumuri cu gust murdar. Am privit luminile dizolvându-se puțin câte puțin și tineretul admirându-și propria dezinvoltură. Mirosul cald al corpurilor și complexitatea ființei care se năruie, se refugiază în uitare și se topește la fiecare trezire, în măruntaiele drogului. În tinericul s-a risipit și ziua luminează gara Warschauer. Vom merge prin prospețimea dimineții, fără altă căldură decât cea a unui gust amar în gură. Fără carne apropiată pe care degetele ar putea să o facă să freacă încet. Fără gură strigătoare de dorință cu buzele umezite. Fără delăsarea ochilor așezați pe mirosul unui tors și cu spatele tandru strâns de brațe. Am coborât la Hauptbahnhof și am luat autobuzul 123. Poate că ar fi înflorit câteva lumini după acest orizont de străzi pustii și singuratic. Pe Turmstraße, treceam fără zgomot pe scări și prin vechea poartă, când mă întorceam mirosul de iarbă uscată al jointurilor și liniștea adormită. Camera mică cu pereți albi și verzi, salteaua pe sol, vidul nesfârșit al cearșafurilor reci și o ultimă țigară care se consumă la fereastră, în primele raze ale zilei.

La Rosenthaler Platz am ieșit din U-Bahn și strada era deja întunecată. Am trecut pe trotuare, neoanele magazinelor de chebap încă deschise. Oamenii strânși în fața vitrinelor micilor baruri. Am continuat până la Waldo, m-am întors. Anna și prietena ei erau pe sofa, am comandat o bere. Ușorul fâșâit al bateriei, culoarea de ambră din sticlă și tânărul cu cămașă verde care ciupea corzile basului. Voci daneze în jur, înceata constelație a jazzului și a zgomotului paharelor așezate pe mese. Vino, nu mi-e frică, Berlinul își deschidea ochii de aur. Vom continua într-o liniște tulburată doar de zgomotul cizmilor de piele pe sol și de culoarea nopții. Îmi văzusem numele când coboram să iau U-Bahnul, bucăți risipite de poeme pe pereți. Heinrich Heine, sufletul meu trezit în mod secret de versuri vechi. Mereu exilul. Renunțarea la pământul care ne scaldă primii ochi de lumină. Martie visa, cu acoperișurile, străzile și drumurile încă acoperite de zăpadă.

Iată aceeași îmbrățișare, un orizont nesfârșit care te acoperă de frig și de alb.

Frumusețea goală, limpede, un vâl intangibil, ca atunci când corpul tău era un sipet din copilărie și sufletul la fel de fragil ca un relief de zăpadă. Neteș de la gât până la buric, pânțele tale unic era un balon roșu, fragil și aerian. Candoarea era în ecou cu înflorirea sânilor, apoi natura ta primitivă te-a ajuns din urmă și însufla, în golul pântecelui tău, o plângere universală. Din pieptul tău guri au sorbit dorința. Buzele tale dulci adăpate de duritatea unei cărnii în mișcare, până în neant. În prezent totul se amestecă. Scările din fundătura Saint-Barnabé, scândurile brune ale unui plafon, impulsurile dorinței care striga. Casa mică din Roselea cu colțul de iarbă verde, răsuflarea care se accelerează, viziunea farului din Porto Antico și a unei curți cu zeci de ferestre. Ultima tresărire a corpului și în liniște zgomotul valurilor pe plaja de la Inchidoney. Acum apele sunt calme, soarele bate pe stânci și noi vom trece printre ierburile de pe dune. Strada e calmă, un autobuz traversează Piazza de Ferrari și mâncăm briose calde pe o bancă. Pe ramblas se vând trandafiri și cărți, e Sfântul Jordi, în piață privim fântânile cu jeturile de apă. Autobuzul se oprește la St Patrick's Street, apa limpede sub pod, ploaia curge, tu mă cuprinzi un moment. Toaleta e murdară, vomna corpului, barul de lângă piața Saint-Roch cu scări. Nisipul de la Erg-Chebbi, gustul ceaiului de mentă, suspinele în noapte. Ultimul sărut nu îl mai știu, m-ai strâns lângă tine în ușa casei, ai traversat grădina până la portalul alb, spart, ca să dispari pentru totdeauna.

Viața după tine, fără gust, fără intenție. Alți bărbați, alte corpuri care se apropiau atât de tare noaptea. Din cei pe care îi uiți, înainte chiar de a iubi. Revăd zgomotul verii și un corp bronzat, amarăciunea detașării. Fășăitul neplăcut al nisipului între cearșafuri, pulsuniile unui sex necunoscut. Revăd străzile din Yunan, sala mare a recepției și soții înlănțuiți. Corpul unui tânăr cu părul atât de negru și pielea atât de netedă. Luna decembrie și gustul amar al paharelor de bere și o piele brună care mă înlănțuia. Dimineața albul pieței Europe și vântul care sufla. Juisarea îndemnată a uitării, pentru o singură clipă. Nu mai e corpul meu, e un corp de nimic. Am târât corpul acesta. L-am târât cu mine. Pe străzile Berlinului care sunt atât de reci. Și voiam niște buze necunoscute. Zăpada îngrămadită în spate, fulgii, aceeași dorință, în prezent, sub un mantou de frig și de vânt. Numai ecoul

dorinței. Și zdrobeam zăpada sub picioare. Urmam umbrele rătăcitoare ale trecutului. Am vrut fiecare călătorie. Și urmam literele de pe zidurile de la Westhafen. Și ele spuneau „Domnul un nimic“. Urcam pe strada Perleberger și deschideam ușa cu cheia.

Cu aceeași răbdare. În spatele geamului trenului, deriva lentă a acoperișurilor orașului, cenușul zidurilor și al clădirilor cu taguri. Berlin, zăpada s-a oprit cu primele zile ale lui aprilie. Sunetul surd al bașilor care se lipește de piele, capul care vîiește de strălucirile neoanelor. Atunci trebuie să pleci. Acolo îți dai seama. Dintr-odată ceva se comprimă în adânc. El a coborât pe treptele U-Bahnului la Alexanderplatz. Luminile cădeau din lampadare, vântul sufla pe băncile reci ale stației. Acolo ai vrea să iubești, să rămâi, fără a avea timp. Cu mâinile lui care îmi apăsa doar brațele când mi-a spus la revedere. Cu buzele care de-abia leagănă un surâs. Vino, nu ne vom mai revedea. Timpul va trece, veri arzătoare și ierni singuratic. Ai rămas la Berlin, acolo unde nopțile sunt grele și cerul și mai greu. Voi pleca în acest avion până la Paris. Voi privi străzile din Neuilly și luminile de pe străzile adormite. Autobuzul N11, Sena care curge încet sub poduri. Cred că n-am dormit în tren până la Montpellier. Orașul alb cu trotuarele murdare și tineri care pierd vremea. Revin la tine, orașul meu, cam așa cum revii la sine însuși. Fără să te recunosc complet, fără să revin cu totul la mine. Străzile din Berlin sunt departe acum. Suflul murdar al metrouurilor și vântul rece seara. Și tu ești acolo, undeva. Într-un bar afumat la Prenzlauerberg sau într-o cămăruță închiriată cu luna. Mai am puțină bere pe buze, mirosul amar al micilor pachete de țigări, care se fumează cu puțini bani. Îți vei îneca părul negru în pielea mea tremurătoare. Cu o singură strălucire de carne, voi fi a ta. Întoarce-te la viața ta, cum mă întorc eu la tăcerile mele. O voi lua pe alte drumuri, drumuri pierdute între viță-de-vie și garigă, soarele sufocant de aprilie. Te voi păstra astfel, undeva, când soarele arde încă carnea. Și te voi iubi cu o iubire fără corp.

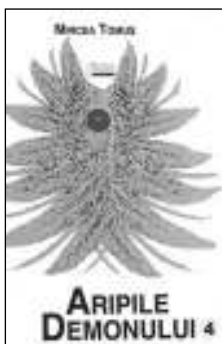
Berlin, 2013

Text inedit, tradus de LETIȚIA ILEA

Cărți primite la redacție

• Codruța Cuceu, *Spațiu public și spațiu privat: o perspectivă românească*, Cluj-Napoca: Eikon, 2013.

• Mircea Tomuș, *Aripile Demonului, 4*, Cluj-Napoca: Limes, 2013.

• Jean-Paul Michel, *Despre Hölderlin/Sur Hölderlin*, Cluj-Napoca: Grinta, 2013.

• Jean-Paul Michel, *„Când vii dintr-o lume de idei, surpriza e enormă”*, patruzeci de poeme alese de Michael Bishop, în românește de Letiția Ilea, Cluj-Napoca: Grinta, 2013.

Revista APOSTROF se poate cumpăra în următoarele puncte de difuzare:

Librăriile HUMANITAS

- BUCUREȘTI, Librăria Humanitas Kretzulescu, Calea Victoriei, nr. 45.
- CLUJ-NAPOCA, Librăria Humanitas, str. Universității, nr. 4.
- IAȘI, Librăria Humanitas 1, Piața Unirii, nr. 6.
- ORADEA, Librăria Humanitas „Mircea Eliade”, bd. Republicii, nr. 5.
- SIBIU, Librăria Humanitas, str. Nicolae Bălcescu, nr. 16.
- TIMIȘOARA, Librăria Humanitas „Emil Cioran”, str. Florimund Mercy, nr. 1.

Rețeaua STANDARD PRESS DISTRIBUTION din Cluj

- str. Regele Ferdinand (lângă magazinul Central).
- Calea Moșilor (vizavi de Primărie).
- Piața Unirii, nr. 17 (lângă Diesel).

- Piața Unirii, nr. 1 (lângă Continental).
- str. Napoca, nr. 19.
- Piața Grigorescu (lângă magazinul Profi).
- Piața Mărăști (stația de autobuz).
- str. Fabricii, nr. 1.
- str. Memorandumului, nr. 12.
- str. Plopilor (lângă Hotelul „Babeș-Bolyai”).
- str. Republicii, nr. 109 (Sigma Shopping Center).

Librăria de Artă GAUDEAMUS

Cluj-Napoca, str. Iuliu Maniu, nr. 3.

Librăria MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE
SC Orfeu Ed SRL, București, bd. Dacia, nr. 12.

Către cititorii revistei *Apostrof*

Vă puteți abona la revista *Apostrof* direct la redacție.
Pentru aceasta, vă rugăm să plătiți contravaloarea abonamentului, prin:

1. mandat poștal, pe adresa:
Torockay-Lukács Iosif
Fundăția Culturală Apostrof
Cluj-Napoca, CP 1095, OP 1 Cluj, cod poștal 400750.

2. virament bancar, pe adresa:
Fundăția Culturală Apostrof
Sediul: Cluj-Napoca, Str. I. C. Brătianu, nr. 22
Cod fiscal: 4868907
Cont bancar: RO68BRDE130SV07853701300 (lei)
Deschis la BRD-Groupe Société Générale, Sucursala Cluj.

Prețul abonamentului, pentru persoane fizice și biblioteci din România, este de:

- 15 lei pentru 3 luni,
- 30 lei pentru 6 luni,
- 60 lei pentru un an.

Prețul abonamentului include taxele poștale de expediere.

Prețul abonamentului pentru cititorii din străinătate este de:

- 12 euro sau 15 USD pentru 3 luni,
- 24 euro sau 30 USD pentru 6 luni,
- 48 euro sau 60 USD pentru un an.

Prețul abonamentului include taxele poștale de expediere par avion.

Datele necesare pentru viramentul acestui abonament:

Fundăția Culturală Apostrof
Sediul: Cluj-Napoca, Str. I. C. Brătianu, nr. 22
Cod fiscal: 4868907
Conturi bancare:
RO68BRDE130SV07853701300 (lei)
RO73BRDE130SV06534401300 (euro)
RO58BRDE130SV06674381300 (USD),
deschise la BRD-Groupe Société Générale, Sucursala Cluj, bd. 21 Decembrie 1989, nr. 81-83,
SWIFT: BRDEROBU

Circulara Uniunii Scriitorilor din România

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Comitetul Director
al Uniunii Scriitorilor
5 iunie 2003

Cuprins

• CAFÉ APOSTROF

2

• PUNCTE DE REPER

Anii 1960: A. E. Baconski și depolitizarea treptată a literaturii
Cristian Vasile 4

• POEME

Fotografie cu tata; O iubire în vis;
Lupul nostru de toate zilele;
Unghiul Mort; Moștenitoarea
Mariana Bojan 5

Simplu; Oarece neconcordanță; Elegie vișinie;
Ceva mai intens; Balerina; Statistică;
Ultima oară despre dragoste; Nod în gât
Leo Butnaru 7

Doi la preț de unul, de niciunul; Peisaj
Gabriel Adrian Mirea 8

Oricare țară are un drapel; Bagheta de os;
Spre faima poetului; Bătrâni cu o poartă;
Salonul de toamnă; ***
Viorel Mureșan 11

Umbră arsă; Ars poetica; veșmântul culorii;
al cui?; psalm
Ioan Mușlea 23

Decembrie; Moșu; Cimitirul Central
Flavia Teoc 26

• VERTICAL

Corabia lui Dionysos
Ovidiu Pecican 6

• CONVERSAȚII CU...

Antoaneta Liliana Olteanu
(interviu realizat de Ovidiu Pecican) 8

Marilyn Le Nir
(interviu realizat de Monica Salvan) 20

• LECTURI

Numărul „Zaciu” al *Vetrei*
Marta Petreu 10

• CU OCHIUL LIBER

Doru cel Mincinos – serial pentru copii și tineret
(interzis părinților și bunicii)
Gelu Ionescu 12

Preludiu pentru un elogiu
Ioan-Aurel Pop 13

Scriitorul-kamikaze
George Neagoe 13

O istorie complexă a celor exacte
Mirel Anghel 18

Teroarea, între poezie și rugăciune
Al. Săndulescu 18

Un exercițiu de virtuozitate poetică
Sonia Elvireanu 22

Lazăr Avram, farmecul evocării
Ion Bălu 24

• DOSAR: CASA LUI ALEXANDRU VONA
(fotografii de Marta Petreu) 15

• AFORISME
Moartea dinaintea morții
Ștefan Bolea 25

• PROZĂ
Goana
Marian Dumitrașcu 26

• BIBLIOTECI ÎN AER LIBER
Poftă; Puntea; Bătrânețea; Întuneric;
Primii pantofi ai tatălui
(traducere de Adrian Oproiu)
Ana Brnardic 27

Turmstraße sau O iubire fără corp
(traducere de Letiția Ilea)
Maëlle Dupon 28

Editura Biblioteca Apostrof vă oferă următoarele cărți:

- **Mihail Sebastian, Dilemele identității**
ediție îngrijită de LEON VOLOVICI, 2009, 300 p. 25 lei
- **IRINA PETRAȘ, Teoria literaturii:**
Dicționar-antologie, 2002, 288 p. 20 lei
- **ȘTEFAN BORBÉLY, Proza fantastică a lui Mircea Eliade**, 2003, 224 p. 20 lei
- **Friedrich Nietzsche, Antichristul**
traducere de VASILE MUSCĂ, 2003, 128 p. 10 lei
- **Scriitorul și trupul său**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 264 p. 15 lei
- **Colecția „Filosofie modernă“**
- **Cele 10 porunci**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 276 p. 15 lei
- **JOSEPH RATZINGER, Europa în criza culturilor**, traducere de DELIA MARGA, prefață de ANDREI MARGA, 2008, 92 p. 15 lei
- **NICOLAE BĂRNA, Dumitru Țepeneag**, 2007, 304 p. 7 lei
- **Colecția „Filosofie medievală“**
- **Sf. ANSELM DIN CANTERBURY, Monologion despre esența divinității**
traducere de ALEXANDER BAUMGARTEN, 1998, 162 p. 15 lei
- **Colecția „Filosofia religiei“**
- **HENRY CORBIN, Paradoxul monoteismului**
traducere de JANINA IANOȘI, 1997, 216 p. 4 lei
- **Colecția „Filosofie românească“**
- **VASILE MUSCĂ, Spusul și de nespusul**, 2003, 146 p. 10 lei
- **D. D. ROȘCA, Introducerea la „Viața lui Isus“. Mitul utilului**
traducere de DUMITRU ȚEPENEAG, ediție și postfață de MARTA PETREU, 1999, 138 p. 15 lei
- **BUCUR ȚINCU, Apărarea civilizației**
ediție îngrijită și prefață de MARTA PETREU, 2000, 132 p. 15 lei
- **LAURA PAMFIL, Noica necunoscut**, 2007, 288 p. 20 lei
- **Colecția „Ianus“**
- **OVIDIU PECICAN, Trasee culturale Nord-Sud**, 2006, 228 p. 15 lei
- **CĂLIN TEUȚIȘAN, Textul în oglindă: Reflexii ale imaginarului eminescian**, 2003, 162 p. 15 lei
- **PETRU POANTĂ, Efectul „Echinoc“ sau despre echilibru**, 2003, 176 p. 10 lei
- **DORLI BLAGA, Tatăl meu, Lucian Blaga**, 2004, 380 p. 20 lei
- **GEORGE BANU, Uitarea**, 2003, 80 p. 15 lei
- **NORMAN MANEA, Despre clovni**
eseuri, 1997, 230 p. 15 lei
- **NORMAN MANEA, Octombrie, ora opt**
proză, 1997, 186 p. 15 lei
- **PHILIP ROTH, Animal pe moarte**
roman, traducere de IRINA PETRAȘ, 2001, 132 p. 15 lei
- **SANDA CORDOȘ, Literatura între revoluție și reacțiune**, ediția a II-a, adăugită, 2002, 284 p. 15 lei
- **LEV TOLSTOI, Moartea lui Ivan Ilici**
traducere de JANINA IANOȘI, prefață de ION VARTIC, 2003, 96 p. 15 lei
- **GEORGETA HORODINĂ, Duminică seara**, 2006, 231 p. 20 lei
- **ALEXANDRU VONA, Să mai fiu o dată îndrăgostit**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2005, 188 p. 20 lei
- **ȘTEFAN BORBÉLY, Despre Thomas Mann și alte eseuri**, 2005, 172 p. 20 lei
- **MARTA PETREU, Conversații cu...**, vol. II, 2006, 132 p. 20 lei
- **RUXANDRA CĂSĂREANU, MARTA PETREU, CORIN BRAGA, VIRGIL MIHAIU, OVIDIU PECICAN, ION VARTIC, Sadovaia 302 bis**, 2006, 204 p. 20 lei
- **EUGEN PAVEL, Între filologie și bibliofilie**, 2007, 170 p. 20 lei
- **ZAHARIA BOILĂ, Amintiri și considerații asupra mișcării legionare**
prefață de LIVIA TITIENI BOILĂ, ediție îngrijită de MARTA PETREU și ANA CORNEA, notă asupra ediției de MARTA PETREU, 2002, 160 p. 10 lei
- **ZAHARIA BOILĂ, Memorii**, 2003, 256 p. 12 lei
- **Procesul „tovarășului Camil“**, ediție îngrijită de ION VARTIC, prefață de MIRCEA ZACIU, 1998, 96 p. 15 lei
- **I. D. SÎRBU, Scrisori către bunul Dumnezeu**
ediție îngrijită de ION VARTIC, 1998, 244 p. 15 lei
- **LUDOVICA REBREANU, Adio pînă la a doua Venire. Epistolar matern**, ediție îngrijită, prefață și note de LIVIU MALIȚA, 1998, 288 p. 15 lei
- **ARTHUR DAN, Mituri căzute (Din jurnalul unui psihiatru). Aforisme**, prefețe de I. NEGOIȚESCU, ION VIANU, ALEXANDRU PALEOLOGU; ediție și notă asupra ediției de MARTA PETREU, 1999, 96 p. 15 lei
- **DUMITRU ȚEPENEAG, Destin cu popești. Șotroane**
(în colaborare cu Editura Dacia), 2001, 144 p. 10 lei
- **ALEXANDRU VONA, Esmeralda**, fișă de dicționar de FLORIN MANOLESCU, desene de GABRIELA MELINESCU, 2003, 112 p. 10 lei
- **KONSTANTINOS ARVANITIS, Jurnal (1893-1899)**, traducere din neogreacă de CLAUDIU TURCITU, cuvînt-înainte de MARTA PETREU, epilog de NICOLAE MĂRGINEANU (în colaborare cu Editura Polirom), 2009, 83 p. + ilustrații 15 lei
- **Colecția „Istoria filosofiei“**
- **CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU, F. W. Nietzsche: Viața și filosofia sa**
2003, 128 p. 10 lei
- **Colecția „Poeme“**
- **TRISTAN JANCO, Memoriile Șoahului**, 2006, 84 p. 15 lei
- **Cărți în coeditare cu Ed. Polirom (le puteți comanda la www.polirom.ro):**
- **ION VARTIC, Bulgakov și secretul lui Koroviev: Interpretare figurală la Maestrul și Margareta**,
ed. a II-a, adăugită, 2006, 160 p. 17,95 lei
- **MATEI CĂLINESCU, Mateiu I. Caragiale: recitiri**, ed. a II-a, 2007, 168 p. 19,95 lei
- **ION VIANU, Blestem și Binecuvântare**, 2007, 182 p. 19,95 lei
- **ION VIANU, Investigații mateine**, 2008, 112 p. 19,50 lei
- **MARTA PETREU, Despre bolile filosofilor. Cioran**, 2008, 128 p. 19,90 lei

REDACȚIA:

MARTA PETREU
(redactor-șef)

LUKÁCS JÓZSEF
VIRGIL LEON
AMALIA LUMEI
Tehnoredactare:
CZÉGELY ERIKA

ANA POP
(contabilitate)

Vignetele revistei reprezintă
variațiuni grafice de Mihai Barbu
după desene de Franz Kafka.

EDITORI:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Culturală Apostrof

PROIECT SPRIJINIT DE:

PRIMĂRIA ȘI
CONSILIUL LOCAL
CLUJ-NAPOCA

ADRESA REDACȚIEI:

Cluj-Napoca
Str. I. C. Brătianu, nr. 22,
cod 400079
Tel., fax: 0264/432.444
e-mail: apostrof@revista-apostrof.ro
www.revista-apostrof.ro

Pentru corespondență:
Revista Apostrof, CP 1095, OP 1,
Cluj-Napoca, 400750

Manuscrisele primite la redacție
nu se înapoiază.

ISSN 1220-3122
Revista este înregistrată la
OSIM cu nr. 45630/22.05.1996.

Revista APOSTROF este membră a
Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor
Literare (ARIEL), asociație cu
statut juridic, recunoscută
de Ministerul Culturii.

Tiparul:
Centrul de Presă Reformat

Unica responsabilitate
a revistei APOSTROF
este de a găzdui opiniile,
oricât de diverse,
ale colaboratorilor noștri.
Responsabilitatea pentru
conținutul fiecărui text
îi aparține,
în exclusivitate, autorului.

APOSTROF

Puteți comanda orice carte la adresa: 400079, Cluj-Napoca, Str. I. C. Brătianu, nr. 22, tel. 0264/432.444 sau prin www.revista-apostrof.ro